

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

ELEKTRONICKÁ KOMUNIKACE **ADOLESCENTŮ**

Zuzana Sklenářová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Břicháček
Praha 2007

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 15.5.2007

.....
Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce doc. PhDr. Václavu Břicháčkovi, kterému vděčím za originální nápady, rady a čas, který této práci věnoval.

Tato práce by nevznikla také bez pomoci Mgr. Jany Kružikové Ph.D., která mě naučila kvantitativně zpracovávat data a pracovat se statistickým programem SPSS.

Nesmím také zapomenout na všechny účastníky mého výzkumu, kteří mi ochotně vyplnili dotazník, a na jejich ředitele RNDr. Milenu Minaříkovou, Mgr. Radka Stříhavku a Mgr. Vladimíra Dufka, kteří mi umožnili na jejich školách provést výzkum.

Obsah

Úvod.....	7
Struktura práce.....	7
I. Teoretická část	
1. Komunikace.....	8
1.1 Rozdělení komunikace.....	9
2. Internet.....	10
2.1 Netiquette.....	11
3. Elektronická komunikace.....	13
3.1 Klady a zápory.....	14
3.2 E-mail.....	15
3.2.1 Co e-mail umožňuje.....	15
3.2.2 Outlook express.....	15
3.3 Chat.....	16
3.3.1 Webový chat.....	16
3.3.2 Diskusní skupiny.....	16
3.3.3 IRC.....	16
3.4 Skype.....	17
3.4.1 Statusy v programu Skype.....	17
3.4.2 SkypeOut.....	17
3.5 ICQ.....	18
3.5.1 Statusy na ICQ.....	18
3.6 MSN Messenger.....	18
4. Adolescence.....	19
4.1 Vztah k sobě.....	19
4.2 Vztah k rodičům.....	19
4.3 Vztah k vrstevníkům.....	20
4.4 Vztah k druhému pohlaví.....	20
4.5 Vztah k okolí.....	20
4.6 Vztah k počítačům.....	20
II. Praktická část	
5. Moje šetření.....	22
5.1 Zahájení výzkumu.....	22
5.2 Zpracování dat.....	22
5.3 Pozorování.....	23
6. Míra využívání internetu.....	23
6.1 Celková doba strávená na internetu.....	23
6.2 Kde převážně adolescenti internet používají.....	23

6.3	Závisí míra používání internetu na pohlaví?	24
6.4	Na čem dále může záviset doba strávená na internetu	24
7.	Přímá elektronická komunikace	25
7.1	Jaké formy se používají	25
7.2	Proč se používá internet jako nástroj přímé komunikace	29
7.2.1	Hledání správné identity	30
7.2.2	Psaní si s více lidmi zároveň	30
7.2.3	Popovídání si s někým	30
7.2.4	Získávání nových virtuálních přátel	31
7.2.5	Poznávání virtuálních přátel v reálném životě	32
7.2.6	Hledání partnera/partnerky	32
7.2.7	Prostředek pro zlepšení cizího jazyka	33
7.2.8	Výhoda pro lidi s handicapem	33
7.3	Srovnání přímé komunikace přes internet a komunikace v realitě	34
8.	Další služby internetu	35
8.1	Vyhledávací služby	36
8.2	Internet jako pomocník při vzdělávání	37
8.3	Stahování z internetu	38
8.4	Zábava	38
8.5	Internetové nakupování	39
8.6	Upozornění na sebe	39
9.	Čeština trpí	40
9.1	Slang adolescentů	40
9.2	Akronymy	41
9.3	Anglikanizace	41
9.4	Záměna hlásek	41
10.	Prostředky pro vyjadřování emocí	42
10.1	Neverbální chování na internetu	43
10.2	Smajlíci	43
10.3	Bixie	44
10.4	Další možnosti vyjádření emocí	44
11.	Negativní jevy na internetu	45
11.1	Negativní jevy z technické stránky	46
11.1.1	Spam	46
11.1.2	Hoax	46
11.1.3	Zfalšování adresy odesílatele	46
11.1.4	Cookies	46
11.1.5	Viry	47
11.1.6	Páchání zločinů	47
11.2	Negativní jevy ze subjektivní stránky	47
11.2.1	Desinhibice	47
11.2.2	Změna osobnosti on-line	48
11.2.3	Zdravotní rizika	49
11.2.4	Nedorozumění	49
11.2.5	Agresivita	50

11.2.6 Závislost na internetu.....	50
11.2.7 Sexuální obtěžování.....	51
11.2.8 Šikana na internetu.....	51
12. Budoucnost elektronické komunikace.....	51
Závěr.....	53
Použitá literatura.....	54
Příloha.....	57

Úvod

Píše se rok 2007 a lidské společnost je zase o něco jiná, než byla před deseti, pěti, dvěma roky či před rokem. Technický vývoj jde stále dál, a tak přibývají nové a nové možnosti.

Tato práce se věnuje těm možnostem, které přinesl lidstvu vynález internetu. Dnes a denně kolem sebe slýcháme: „Internet? Tam najdeš všechno!“. A vskutku, možnosti internetu jsou obrovské. Také proto není možné, abych je všechny v jedné práci popsala. Proto se zaměřuji pouze na adolescenty, tedy věkovou skupinu, která se postupem času také k používání internetu dostala. Protože zcela jistě nejčastější činností adolescentů na internetu je přímé komunikování s jinými lidmi, věnuji se tomuto tématu nejpodrobněji. Ukazuji, jaké jsou možnosti této komunikace, co přináší nového, zajímavého, jiného než běžný rozhovor tváří v tvář. Ukazuji výhody i nevýhody přímého komunikování přes internet.

Kromě toho předkládám i to, co jiného internet dokáže a k čemu je dobrý. Při všem vycházím z toho, co se přímo dotýká adolescentů. Popisuji tedy převážně to, co oni sami na internetu používají a čemu se věnují.

Struktura práce

Práce je rozdělena do dvou částí. V první, **teoretické**, shrnuji definice a základní poznatky o tom, co nás bude zajímat. Tedy o komunikaci, internetu, elektronické komunikaci, která vzniká spojením dvou předcházejících, a o době adolescence. V práci popisuji různé možnosti internetu s přihlédnutím na to, co nejvíce mnou zkoumaná věková skupina, tedy adolescenti, využívá. Zde se věnuji prostředkům přímé elektronické komunikace pouze z jejich technické stránky. Jejich vliv na adolescenty uvádím až v praktické části.

V **praktické** části dále popisuji vlastní průzkum, který probíhal formou dotazníku a formou pozorování chování lidí na internetu, zvláště tam, kde dochází ke komunikaci s jinými uživateli. Nejprve popisuji, jakým způsobem probíhalo zahájení výzkumu, zpracování dat a následné vyhodnocení. Mé výsledky přitom budu srovnávat s poznatky, které se vyskytují v použité literatuře.¹ Dále pak uvádím, jak se mění na internetu český spisovný jazyk, negativní jevy související s používáním internetu, zvláště pak ty, které přímo ovlivňují chování lidí, a jak vidím budoucnost elektronické komunikace.

Různé tabulky a grafy přikládám vždy na tom místě, kam tematicky patří, nikoli tedy mezi přílohy. Příloha je jen jedna, a to podoba mnou vypracovaného dotazníku. V práci uvádím mnoho internetových stránek. Pro zkrácení a zjednodušení však vynechávám na začátku „www“ a na konci „.cz“. Pokud tedy napíšete „seznam“, správně by to mělo vypadat „www.seznam.cz“.

V závěru je pak shrnutí celé práce a zhodnocení výsledků mého šetření.

¹ Literatury jsem měla na výběr velké množství, což svědčí o tom, že téma internetu je populární. Jednalo se však spíše o nové knihy, protože možnost elektronické komunikace se objevila poměrně nedávno. Kromě knih čerpám z bakalářských či disertačních prací, časopisů a novin a z internetu. Internet přitom považuji za nejméně seriózní zdroj informací a to z toho důvodu, že jak ukazuji dále, lidé by neměli věřit všemu, co se na internetu píše.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Komunikace

Slovo komunikace pochází z latiny a vysvětluje se jako spojení nebo cesta. Vždy se jedná o spojení něčeho s něčím nebo někoho s někým. Pod pojmem komunikovat si představujeme navzájem si něco sdělovat, vyměňovat informace, v nejhlubším smyslu otevírat nitro jeden druhému.

Komunikace mezi lidmi se nazývá **sociální komunikace**. Je to cesta od jednoho člověka ke druhému. Je budována přenosem myšlenek, představ a pocitů, ať už slovem (mluvením, nasloucháním, psaním) nebo různými činnostmi, chováním, jednáním, postoji, obrazovými sděleními, znaky a symboly. (Capponi, Novák, 1992)

Základní poznatek o sociální komunikaci praví „*není možné nekomunikovat*“, protože jak říká další pravidlo „*není možné se nějak nechovat*“. Dokonce i ten, kdo mlčí jako hrob, komunikuje se svým okolím, neboť sice nekoná nic, ale i svým nicneděláním vyjadřuje určitý postoj. Nepřítomnost signálů je totiž sama o sobě signálem.

Každý komunikační akt nebo proces obsahuje záměr a dosahuje nějakého efektu. Efekty mohou být krátkodobé, při kterých se poznatky či informace neudrží dlouho v paměti, nebo dlouhodobé, při kterých se získané informace a poznatky, zvláště ze školního vyučování, uchovávají v paměti dlouhou dobu, často i celý život.

Náš život je životem v komunikaci. Každá komunikace probíhá správně, jestliže se její záměr shoduje s předpokládaným účinkem.

Volá-li Platón ve svých Dialozích: „*Řekové, co je mocnější než slovo?*“, mohla by odpověď znít: „*komunikace*“. Ona totiž není jen výměnou slov. Je to ještě něco navíc. (Capponi, Novák, 1992)

Podle McLuhana (2000) je komunikace bezpodmínečně nutná pro sociální proces. Stejně tak rozšíření a zlepšení komunikačních prostředků díky vědám o neživé přírodě je pro existenci společnosti životně důležité, zvláště pak pro civilizaci.

Vybíral (2005) hovoří o **motivaci ke komunikaci**. „*Člověk ji má v různé intenzitě, která kolísá a závisí na řadě okolností.*“ (Vybíral, 2005; str.30) Motivace může být například:

- Kognitivní – chceme, či potřebujeme něco sdělit
- Zjišťovací a orientační – chceme se něco dozvědět
- Sdružovací – chceme navázat vztah, uspokojit potřebu bližšího kontaktu
- Sebepotvrzující – když se mnou druhý komunikuje, dává mi tím najevo, že mám pro něj cenu
- Adaptační – komunikací dáváme najevo svůj status, svou pozici v sociálním světě nebo svou životní roli
- Přesilová – potřeba uplatnit se, upoutat na sebe pozornost
- Požitkářská – chuť rozptýlit se, odpočinout si, uniknout od starostí
- Existenciální – je smyslem našeho života, komunikujeme pro naši psychickou zdravost

Watzlawick (In: Vybíral, 2005) tvrdí, že řada našich komunikací s druhými má výrazně interdependentní charakter: dohadujeme se, co chce od nás druhý slyšet (a to mu říkáme), odhadujeme, co je ještě vhodné mu říci, zkoumáme, zda už pochopil, co říkáme, myslíme

za druhého. Mluvíme tak, jak si představujeme, že druhý chce, abychom mluvili. A proto není možné, aby to nebylo častým zdrojem omylů. Nic není v komunikaci dvou a více lidí zcela a úplně jasné. Často se mýlíme. „*Vyjasňování nedorozumění je součástí našeho každodenního života.*“ (Vybíral, 2005; str.29)

1.1 Rozdělení komunikace

Nejčastěji se komunikace rozděluje na verbální a neverbální. „*Verbální (slovní) komunikací rozumíme dorozumívání se jedné, dvou a více osob pomocí jazyka anebo jinými znaky jazykového systému.*“ (Vybíral, 2005; str.106). **Neverbální komunikace** je **mimoslovní** sdělovací prostředek. Je vývojově starší než komunikace verbální. Zahrnuje pohyby těla, výrazy obličeje, držení těla, polohu v prostoru, dotyky, tělesný kontakt. Prozradí o člověku mnohem více, než mluvená řeč. Lze ji tedy považovat za dokonalejší způsob pravdivého odhalení skutečných myšlenek a pocitů zmíněné osoby.

McQuail (1999; str.78-79) ukazuje čtyři základní způsoby komunikace:

- **Projev:** Informace je simultánně šířena z jednoho centra k mnoha koncovým příjemcům. Projev je jednosměrnou komunikací k početnému publiku.
- **Konverzace:** Jednotlivci na sebe vzájemně a přímo působí a pomíjejí přítom centrum či zprostředkovatele. Účastníci si jsou v procesu komunikace rovni.
- **Konzultace:** Jedinec hledá jistou informaci v centrálním skladu informací - v databance, knihovně, příručce, na počítačovém disku.
- **Registrace:** Je opakem konzultace, neboť centrum zde požaduje a získává informace od účastníků na periférii.

Vybíral (2005) rozlišuje komunikaci **digitální** a **analogovou**, **komplementární** a **symetrickou**, komunikaci **o obsazích** nebo **o svém vztahu k adresátovi**.

- Digitální komunikování je nejčastěji verbální, je převoditelné na posloupnost konvenčních znaků. Lze ho bez větší újmy na obsahové stránce zapsat.
- Analogové komunikování je sdělování neverbální, postojem nebo činem (tím, že se „nějak“ zachovám). „*Analogově komunikujeme v běžných situacích mnohem více než digitálně. Naopak v případě internetové komunikace dominují digitalizované zprávy, třebaže mnozí účastníci využívají analogových doplňků (emotikony).*“ (Vybíral, 2005; str.50)
- Jako komplementární komunikování označujeme výměny, ve kterých se zastávané pozice obou účastníků a hlavně jejich chování v nich vzájemně doplňují, nekonkurují si.
- Symetrickou se komunikace stává tehdy, když se oba partneři chovají podobně.
- Komunikace o obsazích je prvořadně zaměřena na přenos věcných informací.
- Komunikace o vztahových aspektech je vzájemným sdělováním si zpráv typu: „takto vidím sebe“. Jiná častá vztahová sdělení jsou: „je/není mi s tebou dobře“.

Dále se může komunikace dělit na **synchronní** (ve stejné chvíli komunikují dvě a více osob) a **asynchronní** komunikování (nejprve jeden, v jinou chvíli reaguje druhý). „*V digitálním terénu hovoříme s trochou tolerance o synchronní komunikaci v případě chatování nebo využívání programu a prostředí ICQ. S trochou tolerance proto, že v pravém slova smyslu o synchronicitu, a tedy souběžnost dvou paralelních procesů skutečně v jednu a tutéž chvíli, nejde. V chatových místnostech nebo v okně ICQ se objevují slova, věty nebo znaky – například smajlík – až tehdy, když odesílatel klikne na „odeslat“.* Ke zpoždění a asynchronicitě zde tedy dochází.“ (Vybíral, 2005; str.51)

Vývoj internetového komunikování směřuje k synchronicitě či minimalizované asynchronicitě. Asynchronicita zůstává výhodou internetového komunikování, při němž se vzájemně nevidíme ani neslyšíme. „*Synchronicita je potřebná pro další využití internetového komunikování, jakými jsou semináře ve virtuálním výukovém prostředí v rámci e-learningu.*“ (Vybíral, 2005; str.51)

2. Internet

V současné době dochází k dynamickému rozvoji informační technologie a výpočetní techniky. Jejich využívání se stává otázkou každodenního života. Výjimečné postavení z tohoto pohledu zaujímá síť internet.

Internet je celosvětová síť vzájemně propojených počítačů, které spolu mohou sdílet data a komunikovat prostřednictvím nejrůznějších služeb. „*Internet znamená jednak tuto síť (jednotlivé dráty a kabely, počítače v uzlech a další elektroniku okolo), jednak to, co tato síť obsahuje a nabízí.*“ (Hlavenka, 2000, str.1)

Tuto síť nikdo neřídí ani neorganizuje, neexistuje žádné její centrum. Páteří celého internetu je skupina velmi výkonných počítačů (jejich počet každým dnem narůstá), které si mohou vzájemně předávat data pomocí tzv. přenosových protokolů, což je dohodnutý jazyk, kterým spolu počítače na internetu hovoří. Těmto počítačům se říká servery. „*Každý server má své jméno, podle něhož může být mezi ostatními jednoznačně identifikován.*“ (Písek, 2001; str.16)

Podle Vořecha (2003) nabízí internet dvě hlavní služby: prohlížení a publikování informací (World Wide Web) a elektronickou poštu (e-mail).

World Wide Web – zkratka **WWW**, v doslovném překladu: celosvětová pavučina. „*Jejími základy jsou tzv. hypertextové dokumenty, které jsou pomocí odkazů vzájemně propojeny.*“ (Rosenbaum, 2001, str.295) Na internetu dnes existují stovky milionů webových stránek a jejich počet neustále roste s rostoucím počtem serverů WWW připojených do internetu. Stránky WWW jsou vzájemně provázány pomocí hypertextových odkazů a společně tak vytvářejí obrovský virtuální informační prostor webu a dalších služeb. Vořech (2003) uvádí, že zavedení hypertextu v takové masivní míře, jako je WWW, znamenalo pro lidstvo revoluci v přístupu k informacím. Zatímco u obyčejného textu si musíte dělat poznámky a pak je pracně vyhledávat, u hypertextového dokumentu stačí klepnout na příslušný odkaz (link) a obdržíte požadovanou informaci. Tak se obrovským způsobem zjednodušilo a hlavně zrychlilo vyhledávání a příjem informací.

Na druhou stranu v souvislosti s tím, že množství informací publikovaných na WWW a velikost jeho prostoru dosahuje dnes neuvěřitelných rozměrů, se vyhledávání relevantních informací stává často velice obtížnou záležitostí. Jednak z důvodu nelehké orientace v rozsáhlých oceánech informací, jednak kvůli dlouhým časovým odezvám, které ještě více znesnadňují přístup k datům. Zvláště pokud uživatel nejde na určitou stránku WWW „najisto“, může se z hledání na internetu stát nepříjemná noční můra.

Díky rozvoji internetu se začaly zmenšovat vzdálenosti mezi lidmi a zjednodušovat způsoby jejich komunikace. Ve světě internetu nemusíme uvažovat nad tím, kde jsou fyzicky naši přátelé a kolegové, abychom si s nimi mohli povídat. V souvislosti s tím se druhým nejčastějším využitím internetu stala **elektronická pošta** (e-mail). Má funkci

komunikační, kdy jsou přenášeny hlavně textové soubory mezi určitým odesílatelem a adresátem.

Mezi základní vlastnosti internetu patří: **globálnost** – jakákoliv data, která na internet umístíte, jsou k dispozici na celém internetu, tedy je k nim přístup z jakéhokoli místa na světě; **okamžitost** – internet je elektronickým médiem, které pracuje v reálném čase; veškeré služby, informace a jejich změny jsou viditelné všem stejně a ve stejném čase; **automatizovatelnost** – vyhledávání na internetu za nás vykonává technika.

Podle průzkumu společnosti DEMA a.s. více než polovina občanů České republiky starších 18 let měla na konci roku 2005 možnost využívat doma počítač (54%). Méně než polovina obyvatel žije v domácnosti, která není vybavena počítačem (46%, z toho 8% má v plánu si internet pořídit). Podíl osob, které vlastní nebo mají doma k dispozici internet, se neustále pozvolna zvyšuje. V odstupe osmi let jednadvacetinásobně (o 40%); oproti situaci na konci předchozího roku o 7%. Z dlouhodobého hlediska se vybavenost domácností internetem zvyšuje sice u všech kategorií, ale nejviditelněji u vyšších vzdělanostních kategorií. (DEMA a.s, 2006)

2.1 Netiquette

Internet je skutečně „celý nový svět“ a souhrn psaných i nepsaných pravidel a doporučení se nazývá anglickým novotvarem netiquette, čili net etiquette – síťová etiketa. Jde o běžné normy chování, zaměřené především na to, abyste ostatním uživatelům nezpůsobili nepříjemnosti. (Hlavenka, 2002) Zde uvádím jedenáct základních pravidel. Je třeba je dodržovat, protože na internet může přispívat kdokoli a cokoli. A kdyby si každý dělal co chce, brzy by byl na internetu zmatek, lidé by se k sobě chovali méně osobně, hruběji a mohlo by docházet více i ke zločinům páchaným v souvislosti s internetem. Prvních deset pravidel vychází z Hlavenky, (2002) a týká se především elektronické pošty či jiného způsobu přímého komunikování. Poslední pravidlo jsem si vypůjčila od Žemličky (2003).

1. Nezapomínejte, že jste člověk – v internetové komunikaci se občas zapomene, že nehovoříme s počítačem, ale se skutečnými lidmi. Situace je ještě ztížena tím, že v elektronickém styku nemáme možnost vidět svého oponenta tváří v tvář a nemůžeme sledovat jeho výraz a emoce. Proto musíte být dvojnásobně opatrný a ohleduplný, a musíte dbát na to, aby vaše verbální vyjadřování nemohlo být špatně vyloženo.²
2. Pokud byste to nedělali v životě, nedělejte to na internetu – zde jde především o to, že byste neměli říci druhému člověku naplno to, co si o něm myslíte. Dále se jedná o porušování autorských práv, což je trestný čin s trestní odpovědností.
3. S kým hovořím? – toto pravidlo se týká skupinové konverzace. Vždy je třeba si uvědomit, ke komu a s kým hovoříte a tomu přizpůsobte svůj projev.
4. Šetřete čas – nazaplácávejte komunikaci zbytečnostmi. Omezte rozsah dopisu na rozumnou délku. Kdo to má poté číst.
5. Správný jazyk má smysl – e-mail se píše rychle, během několika sekund, a je bohužel zvykem po sobě e-maily příliš nečíst, nedbat na překlepy s argumentem, že je to „jen e-mail“.

²

O nedorozumění při internetové komunikaci budu pojednávat ještě dále.

6. Víte? Odpovězte! Ptáte se? Nevynucujte odpověď! – internet vzešel z akademické sféry, kde je hlavním principem a posláním informace šířit, sdělovat od těch, kteří vědí, těm, kteří nevědí.
7. Někdo mě osobně napadl – co s tím? – Na internetu platí jiná pravidla. Osobní napadení – zejména v diskusi, kterou sleduje více lidí, kterému se říká flame neboli oheň, plamen, a této činnosti flaming – je samozřejmě od oné osoby ošklivý skutek, ale nedejte se strhnout k reakci v podobném duchu a to z toho důvodu, že e-mail podporuje vznik a šíření „flame wars“, které by nevznikly ve verbální komunikaci.³
8. Chraňte soukromí ostatních – i vy budete někdy potřebovat ochranu soukromí vašeho – velmi často dostáváte e-maily, které přísluší pouze vám, pouze vy jste jejich adresátem a nejsou určeny pro jiné uši. Respektujte to. Naopak, někdy obdržíte e-mail, který není určen vám. Nečtěte jej a ihned jej zašlete zpět.
9. Administrátor má vždycky pravdu, i když ji nemá, a navíc je Bůh – administrátor je osoba, která je obvykle provozovatelem, správcem, majitelem, programátorem daného komunikačního systému. Je současně zákonodárce, soudce i policie. Sám vytváří zákony, vytváří a mění je, jak chce a kdy chce, a dokonce o tom nemusí ani nikoho informovat. Je to Bůh zdejšího vesmíru.
10. Všichni děláme chyby – nejsme oprávněni opravovat druhé, zejména pokud udělají jen malou chybu. Druhý se může provinít proti netiquette, ale neopravujte a nepoučujte.
11. Nepoužívejte internet k nelegálním činnostem (šíření zakázané pornografie, podpora extrémistických skupin, útoky na jiné počítače atd.).

V používání elektronické pošty je třeba dodržovat ještě i následující pravidla:

- Rozesílání řetězových dopisů se považuje za vážné porušení pravidel internetu.
- Dávejte si pozor na nejednoznačné vyjádření a formulace, např. různé pocity apod. V dopisu lze těžko rozeznat, jak jste příslušné tvrzení vlastně mínili. Pro tento účel je vhodné vaše prohlášení doplnit různými emotikony. V úředních dopisech ale na ně zapomeňte.
- Něco naléhavého se obvykle ZDŮRAZNÍ velkými písmeny.
- V odpovědi na dopis odpovídejte vždy jen na příslušnou část dopisu. Neposílejte zpět celý dlouhý dopis.
- Nepoužívejte nestandardní znaky. Na straně příjemce mohou způsobit nepříjemnost. V souvislosti s těmito znaky se také můžeme ptát, zda-li posílat e-maily, které píšeme s háčky a čárkami, či bez nich. *„Pokud posíláte texty s „nabodeničky“, nemusí se kvůli rozdílnému, vzájemně nekompatibilnímu kódování zobrazit správně. Text je pak obtížně čitelný, protože namísto správných znaků s diakritikou se zobrazí „paznaky“. V současnosti však drtivá většina uživatelů „dokáže“ přijímat i odesílat text s diakritickými znaménky, tudíž nemusíte psát „bez hacku a carek“.“* (Žemlička, 2003; str.30). Já bych na to však byla opatrná a raději psala bez háček a čárek, protože jinak to může dopadnout třeba následovně:
 „VC!E>enC- a milC- studenti, dnes dopoledne se mi podaEilo pEelstC-t jinak dokonalC= systC)m pEihlaE!ovC!nC- do hodin TV na naE!ich webovC=ch strC!nkC!ch“ Jedná se část e-mailu, který mi přišel v nedávné době a přesto je téměř nečitelný.⁴

³ O flamingu budu pojednávat ještě dále v souvislosti s negativními jevy na internetu.

⁴ Mnoho dalších informací o Netiquette (anglicky) najdete v bezplatně přístupné elektronické knize od Virginie Shedové; In: [on-line]. Dostupná z www.albion.com/netiquette

3. Elektronická komunikace

„Potřeba komunikovat, dělit se o zážitky a sdílet je, je jedna ze základních potřeb člověka.“ (Vybíral, 2005; str.21)

„Stále větší díl komunikace, a tedy i našeho kontaktu s ostatními a s celým naším prostředím, zprostředkovává technologie.“ (McQuail, 1999; str.88)

Dvacáté století se také někdy nazývá stoletím počítačů. Písek (2001) se ptá, jaké bude nové století. Sám odpovídá, že by mohlo být ve znamení komunikací. V souvislosti s komunikacemi a využíváním počítačů v každodenním životě se nejvíce užívaným slovem stalo právě slovo internet. „O tom, že v současné době si každý pod pojmem komunikace nejčastěji představí buď mobilní telefony nebo internet není sporu.“ (Písek, 2001; str.59) „Takové možnosti snižují pocity opuštěnosti, stesk a úzkost – a naopak podporují pocity sounáležitosti „na dálku“.“ (Vybíral, 2005; str.21) „Řecký hrdina se se svým smutkem nebo problémem stáhl do samoty a po jeho překonání či vyřešení se posílen vrátil mezi své druhy. Moderní člověk ve stejné situaci nejčastěji očekává pomoc zvenčí.“ (Štúr, 2002, str.27). V době elektronické komunikace je tato pomoc „zvenčí“ často dostupná díky internetu. Člověk tam může získat jak informace o všem, co prožívá, tak také si může kdykoli s někým o svém problému popovídat.

Podle McLuhana (2000) byla společnost vždy modelována spíše povahou médií, jimiž lidé komunikují, než obsahem komunikace. Prvotním médiem komunikace byla řeč, dále nastalo zavedení fonetické abecedy a tím písma, dalším byl věk knihtisku a nyní nastoupila elektronická média. Mezi ně řadí film, telegraf, rozhlas, telefon, televizi a počítač. Elektronická média způsobují naprostou a téměř okamžitou přeměnu kultury, hodnot a vztahů. „Tento zvrát je bolestný a způsobuje ztrátu identity, což se dá zlepšit jenom tím, uvědomíme-li si jeho dynamiku.“ (McLuhan, 2000; str.219). Svět, ve kterém dnes žijeme, nazývá „globální vesnicí“. To proto, že díky těmto novým médiím nastává naprosté **globální pokrytí prostoru** a **časová okamžitost**. To jsou podle něj dvě hlavní charakteristiky mechanického masového média. „Od nich se odvíjí další rysy, totiž **anonymita původců poselství a forem i anonymita příjemců**.“ (McLuhan, 2000; str.290). Dále nastává **decentralizace** – dodání obsahu a výběr nejsou v rukou toho, kdo komunikovaný obsah dodává; **vysoká kapacita** – přenos pomocí kabelu či satelitu překonává dřívější omezení daná náklady, vzdáleností a objemem; **interaktivita** – příjemce si může vybírat, může odpovídat, vyměňovat si obsahy a přímo se spojit s dalšími příjemci; a konečně **flexibilita** formy, obsahu i užití.(McQuail, 1999)

„Když lidé telefonují nebo vysílají, nemají fyzická těla, ale jsou převedeni do abstraktních představ (...) Netělesný uživatel elektrických médií se vyhýbá všem bývalým prostorovým omezením a jako netělesná inteligence je přítomen na mnoha místech současně (...) Protože však netělesný člověk nemá žádný vztah k přírodnímu zákonu (nebo k západní linearitě), má nutkání k anarchii a nezákonnosti. Bez svého těla postrádá uživatel telefonu, rozhlasu nebo televize také svou osobní identitu, což je jev stále zřejmější.“ (McLuhan, 2000; str.356)

Autoři z Michiganské univerzity v roce 1926 uskutečnili výzkum, při kterém dopěli k tomu, že prokomunikujeme asi 70% svého bdělého času a že komunikaci údajně tvoří ze 42% naslouchání, ze 32% mluvení, z 15% čtení a 11% psaní. Po několika desetiletích se poměr mezi mlčením a mluvením přiklonil více k naslouchání. „Mluvení mezi studenty ubylo. A v éře internetu s největší pravděpodobností dále ubývá: studenti sedí v počítačových

učebnách nebo u osobních notebooků, ve studovnách, tam, kde je zrovna volné místo před monitorem, a mnohem víc než dříve píšou.“ (Vybíral, 2005; str.123)

Původně jsem si myslela, že elektronická komunikace se týká pouze přímé komunikace mezi lidmi přes internet. To znamená posílání různých vzkazů či jiných textů nebo souborů dalším osobám. Avšak podle rozdělení komunikace McQuailem (viz výše), se o komunikaci vlastně jedná při jakémkoli chování se na internetu. Pokud se budu držet zmíněného rozdělení komunikace, o **projev** se může jednat při uveřejnění textových souborů, obrázků, ale i fotek na jakýchkoli internetových stránkách. **Konverzace** je skutečná výměna informací či jiných slov mezi konkrétními uživateli. „*V případě nevázaného mezilidského vztahu komunikujeme s druhým člověkem i v jeho nepřítomnosti, když mezi námi žádný fyzikální kanál neexistuje. Komunikujeme se svou představou o něm.*“ (Vybíral, 2005; str.30) Aby nedocházelo k omylům a k záměně tohoto typu s komunikací obecně, nazývá se tento typ „přímá komunikace“. **Konzultace** je jakékoli vyhledávání informací. Pokud tedy člověk na internetu něco hledá, čte, či jen „surfuje“, přesto se jedná o komunikaci. **Registrace** je pak vyplňování nějakých formulářů, čili psaní svých osobních údajů do předem daných kolonek.

Vybíral uvádí, že „*pohledem získáváme tolik informací a tolik jich o sobě vysíláme (ať chceme nebo ne), že zraková komunikace má klíčový význam v celém sociálním chování člověka.*“ (Vybíral, 2005; str.84) Tím je myšleno, že zrakem pozorujeme neverbální signály druhého člověka, čímž si můžeme udělat představu o tom, jaký je, jak se cítí, jak myslí to, co říká. Člověk může přestat mluvit, nemůže však přestat komunikovat svým tělovým idiomem. Jak je to však v prostředí internetu? Může zde také docházet k neverbální komunikaci? A pokud ano, jakým způsobem? Neverbální komunikace je navíc po většinu času neuvědomovaná. Je tomu i na internetu? Odpovědi na tyto otázky se dozvíte v průběhu práce.

3.1 Klady a zápory

„Písmo seabemoudřejší nenahradí živé slovo.“ Božena Němcová

Klady: rychlost, nízká cena, možnost komunikovat s ostatními i na velké vzdálenosti, přístup k obrovskému množství informací, internet je decentralizovaný (nikdo jej nevlastní) a demokratický (zveřejnění názorů bez cenzury), možnost práce z domova, prostředek pro seznámení se s lidmi, nové možnosti pro lidi s tělesným postižením.

Zápory: je anonymní, z čehož plyne možnost najít na internetu i to, co je za hranicí toho, co naše společnost toleruje, dorozumívání je svým způsobem chladné, odlidštěné, svádí k tomu používat elektronickou komunikaci přespříliš, informační záplava – těžko posuzujeme důležitost informací, veškerá nešifrovaná data lze zfalšovat, informace jsou hodně pomíjivé – stránka buď zanikne, nebo je kvůli technickým potížím nedostupná. (Žemlička, 2003)⁵

⁵ K mnoha dalším kladům a zvláště k záporným stránkám internetu se dostanu v průběhu práce, zejména v kapitole o negativních jevech na internetu.

3.2 E-mail

Podle Hlavenky (2002) se jedná o službu Internetu, která byla, je a zřejmě ještě dlouho bude s přehledem nejpoužívanější.

E-mail (electronic mail) neboli elektronická pošta je služba internetu, která se dá přirovnat ke klasickým dopisům. Zde je však text napsán na počítači, skrze počítač poslán příjemci a příjemce si e-mail většinou čte zase právě na počítači. V angličtině se často odpouští pomlčka a používá se slovo email. „*Někdy se používá slovo mail, ale to je už úplně matoucí, neboť označuje jakoukoli poštu, fyzickou i elektronickou.*“ (Hlavenka, 2002)

Historicky první e-mail poslal Ray Tomlinson v roce 1971. „*Tomlinson také jako první použil znak „@“, který je od té doby součástí každé e-mailové adresy. Jen pro zajímavost: u nás používané slůvko „zavináč“ je originální pojmenování, které se nikde jinde na světě nepoužívá; v angličtině se tento znak čte „at“, v ruštině sabáčka – pejsek, v polštině žížalka, v italštině chiocciola (malý hlemýžď) a v hebrejštině překvapivě štrúdl.*“ (Zemlička, 2003; str.13)

3.2.1 Co e-mail umožňuje

1. Vytvářet zprávy a posílat je příjemci, rychle a bez námahy.
2. Přijímat a číst zprávy.
3. Zprávy si ukládat pro pozdější čtení nebo jiné použití.
4. Na zprávy snadno odpovídat.
5. Zprávy přeposílat, tj. velmi snadno zprávu vzít a poslat někomu dalšímu, s úpravami nebo bez.
6. Posílat hromadné zprávy, tedy jednu zprávu většímu počtu příjemců.
7. Posílat zprávy s různou úrovní důležitosti, různou prioritou.
8. Posílat tzv. přílohy. To mohou být obrázky, zvukové soubory a podobně.
9. S elektronickou poštou lze pracovat z kteréhokoli místa na světě.
10. Z e-mailových adres přátel lze vytvářet adresáře, které mohou obsahovat i další údaje jako např. číslo mobilního telefonu, datum narození, adresu, číslo ICQ, adresu jejich webových stránek.
11. Posílání zpráv je finančně nenáročné.
12. Při online připojení k Internetu okamžité uvědomění o doručení pošty do schránky.

3.2.2 Outlook Express

Jedná se o program související s elektronickou poštou a šetřící finance. Čtení pošty v režimu online, kdy je člověk připojen k poskytovateli služby, stojí zbytečné náklady jednak za telefonní připojení, a také většinou za vlastní připojení k internetu. Zpravidla je výhodnější si novou poštu stáhnout do stránky příchozí pošty Inbox a ukončit spojení, teprve pak si novou poštu v klidu přečíst. Outlook Express se při přijímání e-mailových zpráv vždy spojí s poštovním serverem a stáhne na pevný disk počítače nové zprávy. To se děje každých 30 minut, pokud je poštovní program spuštěný. Tuto hodnotu lze přednastavit v dialogovém okně. Tento postup je také výhodný při psaní zejména delších dopisů, kdy si nejprve poštu k odeslání předem napíšeme a připravíme ve složce Outbox, a teprve potom se připojíme k Internetu a poštu odešleme.

3.3 Chat

3.3.1 Webový chat

Webový chat [čet] je nejjednodušší způsob, jak si virtuálně popovídat. „*Spoustě lidí vyhovuje, jelikož k používání nepotřebují – na rozdíl od dvou následujících metod – žádný specializovaný program, stačí libovolný internetový prohlížeč.*“ (Žemlička, 2003; str.57)

„*Chatů s český hovořícími přispěvateli je velký počet, mezi nejznámější nepochybně patří Xchat, dále Webchat, Seznam, U ztroskotalce, U staré vrby, U zdroje, na SPOLKU, Mega Chat, Kecárna, Jinudy, Guru, Gwartassova kavárna, Giga Chat, Eldar Chat, Drakův pokec, F Chat, chat Seznamka.cz, Chat UJEP, chat na Superpage, inMedia, bhNet, Chachat, Q chat a Volieera.*“ (Lukačovičová, 2003; str.10). Nejznámějšími anglickými chaty jsou www.chat.msn.com a www.chat.yahoo.com.

Stačí tedy některou z uváděných stránek navštívit a zaregistrovat se, což znamená vyplnit uživatelské jméno (nick), a heslo. Poté si uživatel zvolí, do jaké chatovací místnosti (chatroom) půjde a hned může zahájit psaní si s někým přes počítač. Napsané zprávy může poslat tak, že je vidí všichni ostatní návštěvníci dané chatovací místnosti, nebo zvolit tzv. šeptání, to znamená poslat svou zprávu jen jednomu vybranému uživateli, který se právě v místnosti nachází. Je však nutné konverzaci v dané místnosti pečlivě sledovat, protože čím více lidí v místnosti, tím se na stránce objevuje více příspěvků, tím rychleji mizí. Chat totiž umožňuje číst si pouze ty příspěvky, které se v danou chvíli na stránce zobrazují. Jakmile je stránka plná, příspěvky zmizí a už je nelze znovu spatřit.

V případě, že si jedinec založí vlastní diskusní skupinu, stává se jejím správcem. Správce má možnost chatovací místnost ukončit, předat správcovství, vyloučit účastníka, který se chová nevhodně (uráží, je vulgární), nebo místnost zavřít – nikomu dalšímu pak není povolen vstup. Vyšší funkcí na chatu je administrátor. Tím se stává člověk, který na chatu tráví co možno nejvíce času a dodržuje pravidla místnosti. Administrátor má větší práva než správce místnosti.

3.3.2 Diskusní skupiny

Diskusní skupiny fungují na podobném principu jako webový chat, avšak s jedním podstatným rozdílem: všechny příspěvky zůstávají na serveru uloženy a lze si je kdykoliv zobrazit. Nezmizí tedy během pár minut jako v případě chatu. „*Díky tomu nejsou psány tak překotně, jsou zpravidla podrobnější a mnohem více věcné. Z oblíbených českých diskusních skupin jmenujme www.mageo.cz nebo www.cyberspace.cz.*“ (Žemlička, 2003; str.58)

3.3.3 IRC

„*Internet Relay Chat (IRC – Internetem přenášený rozhovor) je jakousi propracovanější obdobou chatu. Na rozdíl od chatu však IRC pro fungování potřebuje vlastní speciální programovou podporu (např. program mIRC). Po spuštění tohoto programu je nutné zadat několik identifikačních údajů (nick, e-mail, jméno), pod kterými bude daný jedinec v IRC vystupovat.*“ (Matlovič, 2003; str. 23-24)

Výhodou IRC je množství funkcí, rychlost při zobrazování příspěvků. „*V některých sítích IRC si nemůžete uložit přezdívku s heslem; každý uživatel si během přihlašování vybere v tu chvíli neobsazenou přezdívku, což řadíme mezi nevýhody.*“ (Žemlička, 2003; str.58)

Většina lidí používá diskusní servery k zábavě, odreagování, poznání nových lidí nebo popovídání si s nějakým známým. Lukačovičová však vidí velký přínos diskusních serverů v tom, že jsou jedním z ideálních médií pro léčbu lehčích potíží a psychologickou svépomoc. „Potenciál diskusních serverů v řešení potíží postihujících především společenský život je nedozírný.“ (Lukačovičová, 2003; str.68)

3.4 Skype

Na internetu je možné i telefonovat. Pomocí služby Skype (a zvukové podpory – mikrofonu, reproduktorů/sluchátek a zvukové karty) je možné telefonovat z počítače na počítač, z počítače na telefon, z telefonu na telefon.

Volně dostupný program si uživatel stáhne ze stránek <http://www.skype.com> a následně může hlasově komunikovat s dalšími uživateli tohoto programu, ale také s majiteli běžných telefonních linek a mobilů. Volání mezi uživateli v rámci internetu je zdarma. „Zpoplatněny jsou hovory na běžné telefonní linky, mobily a další doplňkové služby. Skype je určen v první řadě pro hlasovou komunikaci, i když nabízí také posílání textových zpráv a souborů, podobně jako další programy podobného typu (např. ICQ).“ (Kuneš, 2005, str.10) „Hojně využívanou službou je i záznamník hlasových zpráv. Ten umožňuje nechat uživateli této služby hlasovou zprávu ve chvíli, kdy není připojen nebo má právě další hovor.“ (Kuneš, 2005, str.11)

Přestože dnes již jsou k dispozici další programy s podobnými možnostmi, náskok Skype je natolik velký, že začínající konkurence to má velmi těžké. „Program pro hlasovou komunikaci nedávno představila také společnost Google.“ (Kuneš, 2005, str.12)

3.4.1 Statusy v programu Skype

Program Skype umožňuje vybrat si jeden z nabízených statusů, kterým uživatel dává najevo svou přítomnost nebo ochotu či chuť se s někým bavit.

Offline – uživatel není přítomen, má vypnutý účet Skype

Online – uživatel je přítomen, můžeme s ním komunikovat

Skype Me – uživatel dává najevo, že má chuť si povídat a je viditelný i pro uživatele, kterým dosud nepovolil autorizaci

Nepřítomný – uživatel není u počítače. V Nastavení programu lze určit, za jak dlouho po uplynutí určité doby se má při nečinnosti tento status objevit.

Nedostupný – uživatel není u počítače. V Nastavení programu lze určit, za jak dlouho po uplynutí určité doby se má při nečinnosti tento status objevit. Tato doba bývá delší než u statusu Nepřítomný.

Nerušit – uživatel je přítomen, ale nechce být rušen

Neviditelný – uživatel je přítomen, ale pro ostatní se jeví jako „Offline“ až do chvíle, než se je rozhodne sám kontaktovat

3.4.2 SkypeOut

SkypeOut je placená, doplňková služba. „Volaný protějšek nemusí být vybaven žádnou počítačovou technikou – vystačí s běžným telefonem či mobilním přístrojem.“ (Kuneš, 2005, str.45)

V průměru je volání do většiny lokalit výrazně levnější než při použití běžných telefonních přístrojů. Aby bylo možné tuto službu aktivovat, musíte mít k dispozici embosovanou platební kartu s povolenými platbami v prostředí internetu. „*Placení neprobíhá za uskutečněná volání, ale funguje na bázi nákupu kreditu.*“ (Kuneš, 2005, str.45)

3.5 ICQ

ICQ (název je odvozen z anglického „I seek you“ – „hledám tě“) je název oblíbeného komunikačního programu izraelské firmy Mirabilis, který umožňuje spojení v reálném čase s uživateli stejných zálib. „*ICQ dnes slouží například jako telefonní záznamník, lze přes něj posílat soubory, krátké zprávy na mobilní telefony (SMS) atd.*“ (Rosenbaum, 2001, str.152) Dále umožňuje zjistit, zda vaši přátelé jsou aktuálně připojeni k internetu (zda jsou online). Hlavně se však používá pro zasilání zpráv ostatním uživatelům přímo na jejich počítač. Svým způsobem je to tedy „povídání přes internet“. Na rozdíl od běžných chatů se ICQ často používá i k seriózním účelům a umožňuje poslat příjemci zprávu i v případě, že je odpojen (nemá zapnutý program ICQ). Ihned po připojení se mu zobrazí, že má zprávu, a může si ji přečíst.

Od svého spuštění v listopadu roku 1996 má nyní přes 180 milionů registrovaných uživatelů ve více než 245 zemích (<http://www.icq.com/products/whatisicq.html>)

Tento program můžete zdarma získat z www.icq.com. „*Při instalaci vyplníte jednotný formulář, kde zadáte svůj e-mail, zvolíte si přezdívku a heslo. Systém vám přidělí identifikační číslo, podle kterého vás může kdokoli kontaktovat.*“ (Písek, 2001; str.113).

3.5.1 Statusy na ICQ

Zde je na výběr různých statusů mnohem více, než u programu Skype. Mezi základní patří:

Připojen – uživatel je přítomný

Nepřítomen – uživatel má program zapnutý, avšak určitou dobu (lze nastavit jak dlouhou) nepracoval s počítačem

Déle nepřítomen – stejná situace jako předcházející, avšak uživatel nepracoval s počítačem delší dobu než v případě statusu Nepřítomen

Neviditelný – uživatel je přítomen, ale ostatním se zobrazuje jako Odpojen. Teprve pokud se sám rozhodne ostatní kontaktovat, zobrazí se jim tento status. Výhodou je, že v tomto statusu uživatel vidí, kdo všechno je připojen, zatímco jeho nevidí nikdo.

Odpojen – uživatel má vypnutý tento program

Kromě těchto statusů program ICQ nabízí další možnosti pod názvem **Správa statusů** (Status Manager). Na výběr je 24 různých obrázků, ke kterým lze připsat vlastní text. Můžete například zvolit obrázek psacího stroje a připsat: „píši referát“, nebo zvolit obrázek teploměru a připsat: „není mi dobře“. Uživatelé si tak dávají vzájemně najevo svůj momentální stav a mohou tak s ostatními komunikovat třeba jen za pomoci těchto obrázků, aniž by k tomu připsali cokoli jiného. Každému je totiž jasné, že pokud napíše uživateli, který má jako status obrázek půllitrové sklenice s textem: „jsem na pívu“, nedočkal by se v dohledné době odpovědi.

3.6 MSN Messenger

MSN Messenger (MSNM) je síť patřící společnosti Microsoft. Systém zasilání zpráv je podobný jako u ICQ. Jediným výrazným rozdílem je offline doručování zpráv. Pro doručení zprávy v síti MSN je nutné, aby byli oba uživatelé připojeni. Jedinou funkcí MSNM je „vzdálená pomoc“. MSNM umožňuje dvěma uživatelům pracovat zároveň na počítači

jednoho z nich. Kolega nebo kdokoli jiný v síti MSN si může zobrazit váš počítač a s vaším povolením nad ním převzít kontrolu. Budete mít pocit, jako byste seděli vedle sebe a měli před sebou stejnou obrazovku. Výhodou proti konkurenčnímu ICQ zůstává absence reklamy.

4. Adolescence

Podle vymezení Vágnerové (2000) je období adolescence druhou fází relativně dlouhého časového úseku dospívání. Trvá přibližně od 15 do 20 let s určitou individuální variabilitou. Podle Macka (in: Šmahel, Konečný, 2006) se jedná o adolescenci mezi 12-20 lety, přičemž časná adolescence je mezi 12-14 lety, střední 15-17 a pozdní 18-20 let. Ohraničení adolescence se tedy různí. Já ve své práci chápu adolescenta jako **dospívajícího mezi 13-19 lety**. Toto mé vymezení odpovídá anglickému slovu „teenager“ a zahrnuje poslední dva roky základní školy a celou střední školu.

Vstup do fáze adolescence je biologicky ohraničen pohlavním dozráním. Adolescence je však především dobou komplexnější psychosociální proměny, mění se osobnost dospívajícího i jeho sociální pozice. *„Mladý člověk získává nové role, spojené s vyšší sociální prestiží. Emancipace z vázanosti na rodinu je obvykle dokončena, vztahy s rodiči se stabilizují a zklidňují. Vrstevníci jsou ještě významnější, než byli dříve. Partnerské vztahy tohoto období bývají mnohem zralější.“* (Vágnerová, 2000; str.253)

4.1 Vztah k sobě

Individuace. Tento psychologický termín označuje vývojový proces, ve kterém *„jedinec formuje vztahy s okolními lidmi, zbavuje se primární závislosti a vytváří vlastní jedinečnosti ve smyslu osobních charakteristik a relativní samostatnosti.“* (Heider, 2007; str.29) Proces individuace (osamostatňování) probíhá velmi intenzivně a z pohledu dospělých často nepochopitelně. Je však mimořádně důležitý pro další psychický vývoj adolescenta. *„V dospívání se už děvče i chlapec samostatně rozhodují, pohybují se světem neuhlídatelní a stále víc přebírají rozhodování o sobě.“* (Štúr, 2002, str.67) *„Poslední fází je doba dosažení úplné samostatnosti a vytvoření takové identity, která potvrzuje jedinečnost osobnosti a je alespoň přibližně realistická.“* (Vágnerová, 2000; str.263)

Adolescent se také **zajímá o vlastní tělo**. To je posuzováno ve vztahu k aktuálnímu standardu atraktivity, je srovnáváno s ostatními adolescenty i aktuálně přijímaným ideálem. Tělové schéma se může stát nejdůležitější součástí identity. Především totiž na základě vzhledu může být adolescent druhými posuzován jako oblíbený nebo kamarádský. Platí to ale i naopak. *„Oblíbenost člověka leckdy zvyšuje i jeho fyzickou přitažlivost.“* (Štúr, 2002, str.12) Nezáleží tedy na tom, jak vypadáme, ale jak sami sebe posuzujeme, jak se vidíme. Pokud se sami sobě líbíme, jsme otevření k druhým, a tím se stáváme oblíbení. Pokud je někdo oblíbený, těžko o něm jiný prohlásí, že je ošklivý.

4.2 Vztah k rodičům

Dospívajícímu dítěti vadí přehnaná pozornost rodičů a je kritický k jejich hodnotám, názorům, chování a celkovému stylu života. Rodiče porovnává *„s ideálem, který si vytvořil, polemizuje s nimi a hledá variantu, která by pro něho byla přijatelná.“* (Vágnerová, 2000; str.281) Rodiče však musí zajistit, aby se jejich mladý předčasně nepokřivil. *„Čím budou*

děvče nebo chlapec samostatnější, tím budou rodiče tolerantnější a demokratičtější. Vždyt chování jednoho je vždy reakcí na chování toho druhého.“ (Štúr, 2002, str.44)

4.3 Vztah k vrstevníkům

„Lidské bytosti pravděpodobně potřebují prožívat nějaký minimální pocit, že patří k nějaké skupině.“ (Hewitt; In: Snyder, Lopez, 2002)

Člověk člověku usnadňuje a obohacuje život. Právě v dospívání, když poznáváme své životní hodnoty, uvažujeme o sobě i o světě, navazujeme přátelství, která nejednou vydrží až do konce života. Dospívání je posledním obdobím, kdy musíme najít vztah k jiným lidem, najít si kamarády i partnera. Kamarádství zvyšuje životní jistotu a ukazuje se, že kdo má dost dobrých kamarádů, bývá na tom i fyzicky lépe. Není však důležité, *„s kolika lidmi komunikujeme, někdo s dvěma třemi kamarády, jiný jich má desítky. Rozhodující je kvalita vztahu, která se jmenuje upřímnost a přirozenost.“* (Štúr, 2002, str.26).

Přátelství podporuje i duševní zdraví. Mnohé deprese mají svůj původ v samotě a opuštěnosti. Myslet na kamaráda, to znamená zapomenout na své vlastní trápení. *„Až ve vztahu s druhými se člověk stává skutečným člověkem.“* (Štúr, 2002, str.47)

Vrstevníci pomáhají adolescentům uspokojovat různé potřeby. Emoční jistotu obvykle představuje stabilní přítel, který má podobné hodnoty a zájmy. *„Dnešní celosvětová móda chodit k psychoterapeutům je důsledkem zpřetrhaných a chladnoucích přátelství. Slyšet lidský hlas a vnímat myšlenku jiného člověka je základní potřebou. Bez alespoň malé slupiny blízkých to prostě v životě nejde.“* (Štúr, 2002, str.25)

4.4 Vztah k druhému pohlaví

Pro adolescenta jsou důležité i partnerské vztahy. V tomto období dochází k prvnímu sexuálnímu styku. Adolescent však není pro trvalejší vztah ještě dostatečně zralý. Obvykle jde o zamilovanost a romantickou lásku, která se po určité době rozpadá. (Vágnerová, 2000)

4.5 Vztah k okolí

Adolescenční egocentrismus vede k ignoraci všeho, co by vadilo v užívání svobod nové role. Adolescent si vytváří svou vlastní kulturu, která se projevuje v demonstrování potřebě volnosti a experimentování. Preferuje intenzivní prožitky a usiluje o absolutní řešení.

4.6 Vztah k počítačům

Do světa lidí vstoupilo skutečně něco nového, o čem ještě minulá generace ani neskla. Mladí, kteří nepodlehli počítačovým hrám, se cítí ve společnosti vrstevníků skoro méněcenní. Nerozumějí jejich řeči, nevědí vůbec, o jaké figurece z jaké hry se baví, a připadají si jako z jiné planety. Také většina rodičů je zmatena. Co si mají myslet o dětech, které jim sotva odpovědí, a přitom komunikují s jinými světadíly? (Štúr, 2002)

Suler (in: Šmahel, 2003) popisuje následující potřeby a motivy adolescentů, které lze snadno v prostředí internetu uspokojit:

- **Hledání a experimentování s identitou** – možnost vystupovat pod více identitami, měnit je podle nálady. Dále i možnost vyzkoušet si roli druhého pohlaví (dívka se vydává za chlapce).

- **Intimita a pocit začlenění** – na internetu nachází dospívající téměř neomezený počet lidí a skupin, se kterými je možné komunikovat.
- **Separace od rodičů a rodiny** – dospívající hledá svou novou identitu, vztahy a skupiny, které jsou oddělené od rodičů. Na druhou stranu jsou snaha o separaci a závislost na rodičích dvě protichůdně tendence. Internet je právě to, co jim poskytuje bezpečný prostor, v němž lze uspokojit obě tyto tendence.
- **Odreagování** – v případě hraní počítačových her, bavení se s kamarády.
- **Sociální učení** – tráví-li dospívající mnoho času rozhovory na internetu, jeho on-line sociální dovednost se zlepšuje.
- **Sexuální aktivita** – dospívající zkouší tzv. „cybersex“, což je popisování do detailu toho, co kdo komu dělá a jak se u toho cítí.
- **Obava z odhalení** – dospívající mění svou identitu, jestliže se účastní skupiny, ve které je ve virtuálním prostředí znám pod určitou přezdívku a chce dělat něco, co není v souladu s hodnotami, normami či pravidly skupiny.
- **Stát se ideálem** – dospívající se často touží stát takovým, jakým je v prostředí internetu, také v reálném životě – touží být zábavný, vtipný, chce umět komunikovat, být neodolatelný a podobně.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Moje šetření

Abych poznala chování adolescentů na internetu, rozhodla jsem se v první řadě použít dotazník. To proto, abych mohla postihnout co nejvíce adolescentů a jejich odpovědi navzájem srovnávat, tedy určit vzájemnou závislost mezi některými proměnnými. Dotazníkem jsem zjišťovala jak prostředí, ve kterém adolescenti vyrůstají, tak i přímo to, jak moc využívají internet a jak se v tomto prostředí chovají. Protože se jedná o různé druhy otázek, zpracovávám data jak kvantitativní (např. určuji součtové hodnoty), tak kvalitativně (např. porovnávám odpovědi).

5.1 Zahájení výzkumu

Výzkum probíhal v rozmezí 9.-18.4.2007 na čtyřech typech škol. Dotazníky jsem rozdala na Středním odborném učilišti (SOU), Střední odborné škole (SOŠ), na Gymnáziu a 12.ZŠ. Všechny uvedené školy jsou na Kladně. Abych pokryla co největší věkové rozpětí, zvolila jsem 4.ročník (SOU), 3.ročník (SOŠ), 2.ročník (Gymnázium) a 9.třidu (12.ZŠ). Třídy byly vybrány tak, aby bylo přiměřeně stejně chlapců a dívek, což se mi však podařilo jen do určité míry. Celkem dotazník vyplňovalo 91 adolescentů, z toho 32 chlapců a 59 dívek. Při rozdávání dotazníků jsem respondenty poprosila o psaní pravdivých údajů a zároveň jim oznámila, že pokud nebudou chtít na něco odpovědět, nebo si nebudou s odpovědí jistí, je z pohledu validity dotazníku lepší, pokud neodpoví vůbec. I přesto však nemohu tvrdit, že výsledky dotazníku stoprocentně odpovídají realitě, protože nikdo nedokáže zaručit, že napsané odpovědi jsou pravdivé.

Dotazník je tvořen souborem 41 otázek, přičemž 4 otázky mají ještě podotázku. Otázky jsou rozdělených do čtyř skupin. V první skupině je 11 uzavřených otázek, ve druhé skupině 9 otázek, u kterých se doplňuje číslovka, ve třetí skupině je 13 otázek rozdělených do tabulky, kde jsou ke každé otázce dány 4 možnosti odpovědi, a ve čtvrté skupině je 8 otevřených otázek.

5.2 Zpracování dat

Data získaná z dotazníku jsem zpracovávala dvěma způsoby. Odpovědi z prvních tří skupin otázek jsem zapsala do tabulky vytvořené ve statistickém programu SPSS. Z nich jsem poté určovala celkové hodnoty, procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí a za použití statistické metody Chí-kvadrát a Korelační analýzy jsem určovala vzájemnou závislost mezi vybranými proměnnými. Z odpovědí v poslední skupině jsem vytvářela samostatné tabulky v programu Microsoft Word. Zde jsem totiž nechtěla určovat vzájemnou závislost, ale souhrnně určit, jaké byly odpovědi adolescentů. Tabulka má sloupce podle jednotlivých tříd. Jsou za sebou v tom pořadí, v jakém jsou uvedené výše. O4 zastupuje 4.ročník, S3 třetí ročník, 2A druhý ročník a 9B devátou třídu. V posledním sloupečku je celkový počet odpovědí.

5.3 Pozorování

Kromě dotazníkové metody zjišťování dat jsem zvolila i pozorování. To probíhalo na chatu portálu www.libimseti.cz. Abych mohla na chat vstoupit, musela jsem si zaregistrovat vlastní profil. Poté jsem si vybrala nějakou chatovací místnost (nejčastěji to byla místnost, kde se vyskytuje nejvíce adolescentů, a to místnost „12-13-14-15-16-17-18“ a pozorování mohlo začít. Zajímalo mě, jak adolescenti vystupují, jaká používají slova, ale také v jaké místnosti se jich vyskytuje nejvíce a jaké jsou tyto počty v porovnání s konkurenčním chatem s názvem Xchat (www.xchat.cz).

Výsledky tohoto pozorování jsem buď napsala přímo do textu (např. jaká slova adolescenti používají), nebo jsem z nich vytvořila grafy (např. rozložení adolescentů do chatovacích místností).

6. Míra využívání internetu

6.1 Celková doba strávená na internetu

Dotazník: V dotazníku jsem se ptala, kolik hodin adolescenti tráví celkově na internetu. Dále mě zajímalo i to, kolik z této doby věnují přímé elektronické komunikaci⁶. Celkově tedy stráví na internetu průměrně 14,9 hodiny, z toho o víkendu průměrně 5,6 a během školního týdne průměrně 9,1 hodin. Přímou elektronickou komunikací pak stráví celkem 8,4 hodin, z toho o víkendu 3,2 a během školního týdne 5 hodin.

Můžeme tedy pozorovat, že přímá elektronická komunikace tvoří u adolescentů v průměru víc než polovinu času, který na internetu stráví. Přitom rozdíly mezi víkendem a školním týdnem nejsou nijak výrazné.

6.2 Kde převážně adolescenti používají internet

To, jak často a v jaké míře adolescenti používají internet jistě souvisí i s tím, kde ho používají. Pokud např. někdo nemá internet doma a používá ho jen v knihovně, nejspíše na něm nebude trávit tolik volného času jako ten, kdo ho doma má.

Dotazník: Proto jsem ve svém dotazníku zjišťovala, kde převážně adolescenti internet používají. Jasná většina ho používá doma – 76 adolescentů (85%). Dále pak 8 adolescentů (9%) ve škole, 1 (1%) v knihovně, 4 (4%) u kamarádů nebo u přítele/přítelekyně a 1 (1%) u příbuzných.

„Možnost využití internetu doma mají u všech sledovaných věkových skupin dvě třetiny dotázaných adolescentů (pozn. 67%).“ (Šmahel, Konečný, 2006; str.163) K těmto závěrům dospěli Šmahel a Konečný po provedení výzkumu na vzorku 154 chlapců a 139 dívek ve věku 12-20 let v září roku 2005. Můžeme zde tedy od té doby pozorovat nárůst z 67% na 85% adolescentů.

⁶ V dotazníku pro zjednodušení používám formulaci jen „elektronická komunikace“. Aby však adolescenti pochopili, co tím myslím, uvedla jsem do závorky některé příklady. Tedy např. chat, e-mail, ICQ...

6.3 Závisí míra používání internetu na pohlaví?

Dotazník: Zajímalo mne, zda-li má pohlaví adolescenta nějaký vliv na dobu strávenou na internetu. Určila jsem nejen průměrnou dobu strávenou na internetu a elektronickou komunikací u obou pohlaví, ale i jak se tato doba v souvislosti s pohlavím mění.

Dívky stráví na internetu v průměru 9,9 hodin a přímou elektronickou komunikací 5,9 hodin. U chlapců je tomu až překvapivě jinak. Ti stráví na internetu v průměru 23,8 hodin, přičemž přímou elektronickou komunikací 12,8 hodin. Při rozdělení celkové doby strávené na internetu do tří kategorií to vypadá tak, že 0-9,9 hodin na internetu stráví 34 dívek (což je 58% ze všech dívek) a 10 chlapců (31% chlapců), 10-19,9 hodin 17 dívek (29%) a 5 chlapců (16%) a 20 a víc hodin 8 dívek (13%) ale 17 chlapců (53%).

Pokud je tedy míra používání internetu závislá na pohlaví, skutečná průměrná hodnota doby strávené na internetu by měla být vyšší, než ve výše zmíněném bodě. Pracovala jsem totiž se vzorkem 32 chlapců a 59 dívek. Pokud by se tedy počty obou pohlaví vyrovnaly, větší množství chlapců by tuto průměrnou hodnotu zcela jistě zvýšilo.

Tato má zjištění mají výrazně vyšší hodnoty než výsledky výzkumu Šmahela a Konečného (2006). To zřejmě svědčí o tom, že míra používání internetu od roku 2005 výrazně narostla. Zjistili, že „*chlapci i dívky používají internet v mladší a střední adolescenci v podobné míře, ve věkové skupině 18-20 let je rozdíl v používání internetu u dívek a chlapců 83% ku 73% (...) Doba strávená na internetu v průběhu adolescence narůstá a navíc se pro obě pohlaví diferencuje. Ve věkové skupině 12-14 let tráví dospívající na internetu v průměru 6,6 respektive 6,7 hodin týdně, ve střední a pozdní adolescenci je již patrný rozdíl 15-17 letí chlapci 9,7 hod. a dívky 8,2 hod. týdně, 18-20letí chlapci 10,8 a dívky 9,4 hod. týdně.*“ (Šmahel, Konečný, 2006; str.163)

6.4 Na čem dále může záviset doba strávená na internetu

Dotazník: Z odpovědí na třetí skupinu otázek, tedy tam, kde se měla doplnit číslovka, jsem v statistickém programu SPSS vytvořila Korelační tabulku závislostí.

Věk – Na rozdíl od výsledků výzkumu Šmahela a Konečného (2006; viz výše) se mi nepotvrdila závislost mezi věkem a počtem hodin strávených na internetu. Ať už šlo o víkend, školní týden, celkové využití internetu, či přímou elektronickou komunikaci.

Počet sourozenců – Předpokládala jsem, že čím více má adolescent sourozenců, tím má menší možnost používat internet. Může jít o důvody z hlediska časového, ale i dostupnosti volného počítače. Potvrdila se mi zde závislost, avšak jen mezi počtem sourozenců a počtem hodin strávených na internetu během školního týdne a počtem hodin na internetu celkově. Šlo přitom o závislost, jak jsem předpokládala, nepřímou.

Počet přátel, s kterými se adolescent vídá osobně alespoň jednou týdně, a kteří nejsou jeho spolužáky – Předpokládala jsem, že čím více takových přátel dospívající má, tím méně se věnuje internetu a přímé elektronické komunikaci. Množství těchto přátel však podle mé tabulky na ničem nezávisí. Mohu to vysvětlit např. tak, že to, kolik má člověk přátel, souvisí s jeho charakterem (extrovert x introvert), tedy čím má více přátel ve skutečném životě, tím je i otevřenější k jiným způsobům komunikování.

Počet spolužáků, s kterými se adolescent vídá i mimo školu – Opět jsem předpokládala, že čím více takovýchto přátel, tím méně času na internet. Projevila se závislost mezi jejich

počtem a počtem hodin strávených přímou elektronickou komunikací během víkendu. Jednalo se o přímou závislost, z čehož soudím, že čím více má adolescent spolužáků, s kterými se přátelí, tím více mu mohou chybět o víkendu, kdy je nemá možnost vidět ve škole, a tím více s nimi komunikuje přes internet.

Počet koníčků – i zde jsem předpokládala, že čím více koníčků, tím méně času na internet. Ukázalo se však, že ačkoli tu závislost existuje, jedná se o závislost přímou. Jako vysvětlení bych mohla uvažovat to, že čím má někdo více koníčků, tím má i více přátel, a proto se s nimi chce dorozumívat, i když se zrovna nevidí. K tomu pak využívá internet. Jiné vysvětlení je to, že pokud má někdo koníčka, chce se mu plně věnovat, a tak na internetu vyhledává různé doplňující informace. Kromě toho počet koníčků závisí přímo úměrně i na tom, kolikrát v týdnu dospívající používá internet po půlnoci. Být na internetu po půlnoci se tedy jeví jako jediná možnost, jak to všechno má adolescent stihnout.

Počet hodin věnovaných týdně sportu – Zde by tomu mohlo být podobně jako u počtu koníčků, avšak v korelační tabulce se neprojevila žádná závislost mezi sportem a využívám internetu. Jediná závislost je na tom, kolikrát v týdnu dospívající používá internet po půlnoci. Vysvětluji to stejným způsobem jako u počtu koníčků, tedy tím, že na internet nemá adolescent jindy čas.

Dále jsem se zjišťovala, zda-li existuje závislost mezi celkovým počtem hodin strávených na internetu a tím, jestli má adolescent partnera, je spokojený se svým vzhledem, má pocit, že dobře vychází s rodiči, má pocit, že se nemá ve svém životě s kým bavit, že mu chybí přátelé, a na místě bydliště. Ani v jednom případě se mi závislost nepotvrdila.

7. Přímá elektronická komunikace

7.1 Jaké formy se používají

Dotazník: Zadání otevřené otázky v dotazníku znělo: „*Vypište, prosím, jaké formy elektronické komunikace používáte od nejpoužívanější po nejméně používanou.*“ Z odpovědí jsem sestavila následující tabulku (Tabulka č.1), kde v první části se objevují součtové hodnoty jen těch forem elektronické komunikace, které adolescenti napsali na první místo, a v dolní části tabulky jsou pak ty, které byly na zbývajících. Na prvním místě se nejčastěji objevovalo ICQ, ale pokud sečteme hodnoty z obou částí tabulky, nejpoužívanější je e-mail (celkem jej používá 73 adolescentů). Na třetím místě je pak posílání SMS pomocí internetu a používání chatu.

Tabulka č.1	O4	S3	2A	9B	Celkem
ICQ	7	10	12	6	35
E-mail	5	5	7	2	19
Posílání SMS	5	5	3	0	13
Chat	4	4	2	3	13
MSN	0	0	4	0	4
QIP	0	1	0	0	1
Vzkazy	0	0	0	1	1
Skype	0	0	0	1	1
Další:					
E-mail	12	16	15	11	54
ICQ	7	12	10	5	34
Posílání SMS	7	14	11	8	40
Skype	6	7	10	7	30
Chat	6	18	6	7	37
Teamspeak	0	0	3	1	4
MSN messenger	1	0	3	0	4
Tiskali	1	0	0	0	1
Vzkazy na lide.cz	0	1	0	0	1
Pošta na webgame.cz	0	0	1	0	1
Vzkazy na spolužáci.cz	0	1	0	0	1
Chat ve hře	0	0	2	0	2
Ventrilo	0	0	3	1	4
Miranda	0	0	1	0	1
Webstyle	0	0	0	1	1
MMS	1	0	0	0	1

Pozorování: Právě o chat (čtvrtý nejčastější způsob přímého elektronického komunikování) jsem se zajímala ve svém pozorování, protože to je snad jediná forma elektronické komunikace, kterou lze pozorovat, aniž bych se do ní přímo zapojila.

Nejprve mne zajímalo, jaké je rozložení adolescentů do různých chatovacích místností na chatu portálu www.libimseti.cz. Sledování jsem provedla celkem tři a to vždy ve čtvrtek kolem 17.hodiny. Nejprve uvádím název chatovací kategorie, poté počet chatovacích místností v dané kategorii. Dále pak celkové množství lidí a celkové množství adolescentů. Vždy se jedná o průměrné hodnoty zmíněných tří pozorování.

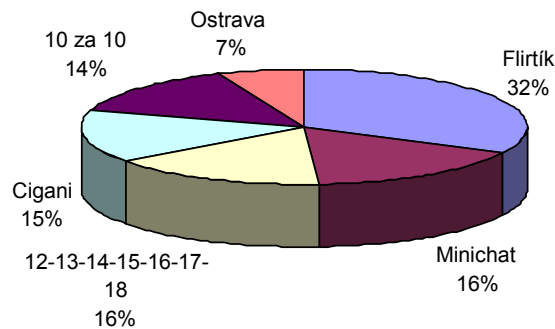
- **Města a místa** (celkem 27 místností) – celkem 75 lidí, z toho adolescentů 39
- **Pokec a zábava** (celkem 32 místností) – celkem 367 lidí, z toho adolescentů 253
- **Seznámení a flirt** (celkem 19 místností) – celkem 294 lidí, z toho adolescentů 145
- **Sex a neřesti** (celkem 29 místností) – celkem 316 lidí, z toho adolescentů 83
- **Hudba, lifestyle** (celkem 7 místností) – celkem 17 lidí, z toho adolescentů 8
- **Ostatní** (celkem 13 místností) – celkem 9 lidí, z toho adolescenti 4

Hodnocení výsledků: Celkově se na chatu vyskytovalo 1 078 lidí, z toho 532 adolescentů.

Nejvíce adolescentů bylo v místnostech: „Flirtík“ – 125, „Minichat“ (speciální místnost, kde probíhá chatování jen mezi dvěma lidmi, přičemž vždy jeden musí toho druhého na chat pozvat) 62, „12-13-14-15-16-17-18“ – 61, „Cigani“ – 57, „10 za 10“ – 53, „Ostrava“ – 25

Rozložení adolescentů do šesti nejčastěji navštěvovaných místností na chatu libimseti.cz

■ Flirtík ■ Minichat ■ 12-13-14-15-16-17-18 ■ Cigani ■ 10 za 10 ■ Ostrava

Graf č.1

Zjištěná data je však třeba brát z rezervou, a to z několika důvodů:

- Několik lidí se vyskytuje ve dvou a více místnostech zároveň, a tak jsou zahrnuty do celkového počtu lidí vícekrát.
- Dá se skutečně věřit tomu, že uvedený věk je pravdivý? Na základě toho, že v mnoha případech se objevuje věk například 1 nebo dokonce 100, se dá soudit, že si uživatelé věk vymýšlejí. Podezřívám i mnoho nezletilých z toho, že si nějaký ten rok přidají, aby mohli vstoupit do místnosti určené pro starší 18ti let.
- Jako třetí bod uvádím to, že v mnoha případech není věk vyplněn, tak se adolescent nedostane do mého součtu.

Některé zjištěné zajímavosti:

- V místnosti „10 za 10“ se nachází z celkového počtu návštěvníků přibližně 80% adolescentů. V této místnosti jde o to, že lidé prosí jiné, aby jim ohodnotili jejich fotku za deset, tedy za maximum bodů. Touží si tím vylepšit své celkové hodnocení. Nejspíše chtějí vypadat v očích druhých atraktivněji, a k tomu jim může sloužit právě celková známka u jejich fotky.
„Lidé se přizpůsobují očekávání společnosti, aby získali uznání jiných, a tím si zvýšili sebeúctu. Výběrově se spojují s jinými, přičemž si vybírají ty, kteří jim poskytnou nebo potvrdí jejich kladné ohodnocení.“ (Hewitt; In: Snyder, Lopez, 2002)
- V místnosti „Cigani“ mě zaujalo, že podle mých tří sčítání průměrně každý třetí návštěvník nemá u svého profilu fotku, věk, popřípadě obojí. Stydí se snad Rómové za to, kým jsou? Nebo do této místnosti chodí chatovat lidé, kteří naopak Rómové nejsou, ale chtějí zapadnout, a bojí se, že by se jinak s nimi nikdo nebavil? S tím souvisí i další otázka, proč právě místnost „Cigani“ je čtvrtou nejnavštěvovanější místností na chatu libimseti.cz. Chtějí se snad Rómové bavit jen mezi sebou? Nebo mají strach z odmítnutí v jiných místnostech? Hledání příčin by mohlo být námětem jiné práce.

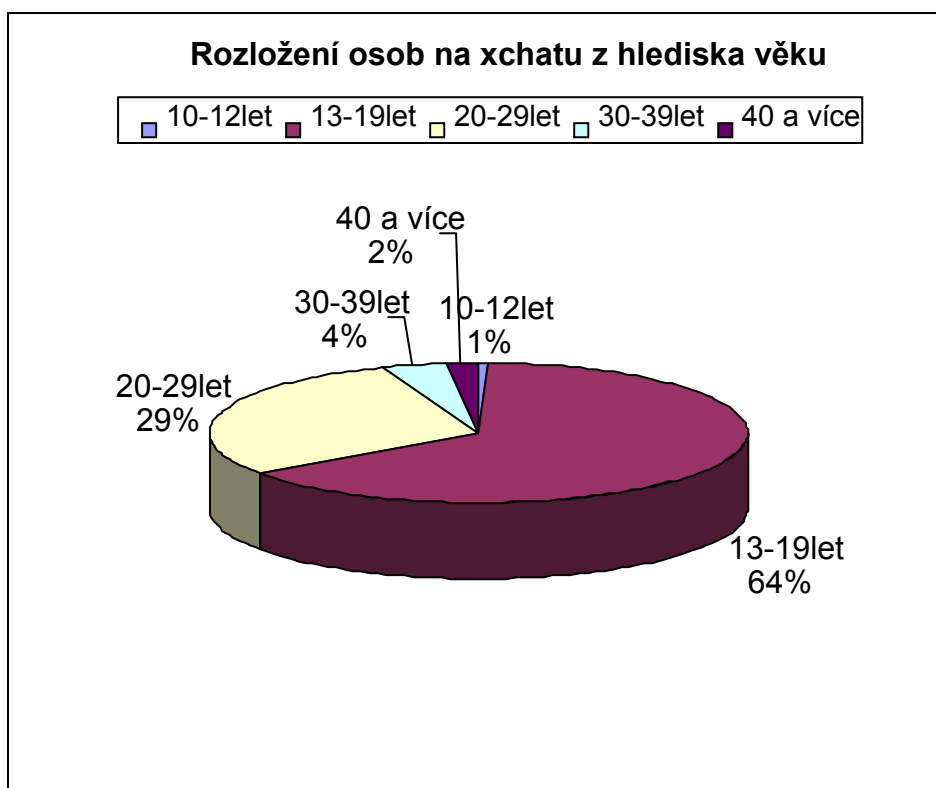
- Další zajímavostí a překvapivým zjištěním pro mne bylo, že v místnosti určené přímo jen adolescentům (místnost s názvem „12-13-14-15-16-17-18“) se vyskytovalo kolem 22% osob devatenáctiletých a starších. Většina z nich ale byla mužského pohlaví. Podle Rabušice (Rabušic, 2001) muži většinou vyhledávají mladší nevěsty. Je-li tomu tak, tak zákonitě musí vyhledávat i mladší partnerky. Proto navštěvují tuto místnost, aby měli možnost chatovat tam, kde je velké množství mladších dívek.
- Ačkoli to není moc, přeci jen průměrný počet lidí v této místnosti, tedy 80, z ní vytváří v kategorii Pokey a zábava nejnavštěvovanější. Vysvětlení bych hledala v tom, že právě adolescenti mají na chatu značnou převahu. Ze všech návštěvníků chatu je osob mezi 13-19 lety polovina.

Pozorování: Dále mne zajímalo, zda-li konkurenční xchat má více uživatelů, jaké je jejich věkové rozložení a jestli využívá xchat více mužů či žen. Proto jsem se také ve čtvrtek kolem 17.hodiny podívala na údaje o počtu právě chatujících osob na xchatu.

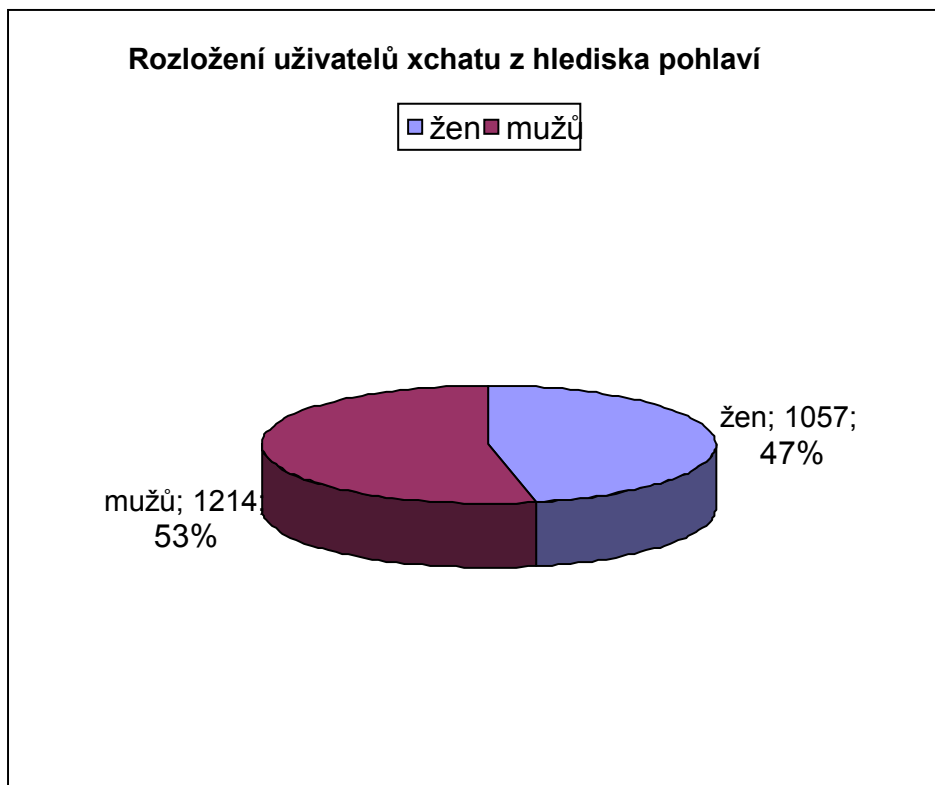
V porovnání s celkovým počtem osob vyskytujících se na chatu libimseti.cz (celkově se na chatu vyskytovalo 1 078 lidí, z toho 532 adolescentů) to zde bylo více. Celkem bylo osob chatujících 4 843, přičemž věkové rozložení bylo následující:

- 10-12 let: 6 chlapců a 10 dívek
- 13-19 let: 649 chlapců a 812 dívek
- 20-29 let: 479 mužů a 182 žen
- 30-39 let: 54 mužů a 35 žen
- 40 a více: 26 mužů a 18 žen

Graf č.2

Graf č.3

Hodnocení výsledků: Xchat využívají z velké části adolescenti. Tvoří celkem 64% všech uživatelů chatu, což si myslím, že mluvím, že mluví samo za sebe. Překvapila mě však převaha chatujících dívek (13-19let) nad chlapci. Z průměrné doby strávené na internetu elektronickou komunikací (zjištěné dotazníkem) bych totiž soudila, že pokud chlapci stráví elektronickou komunikací v průměru o 6,9 hodin více než dívky, tak se to musí promítnout i na době strávené chatováním. Tento rozpor ale může být dán tím, že chat není jedinou možností přímé elektronické komunikace.

Dotazník: Protože je při elektronické komunikaci možné používat kameru⁷, směřovala má další otázka v dotazníku tímto směrem. Je to prostředek teprve pomalu se rozšiřující, tak jsem předpokládala, že ji adolescenti většinou nepoužívají. Odpovědi z dotazníku mně tento předpoklad potvrdilo, protože 4 (4%) odpovědělo, že ji *určitě používá*, 3 (3%) *spíše ano*, 10 (12%) *spíše ne* a celých 73 (81%) odpovědělo, že *určitě ne*.

7.2 Proč se používá internet jako nástroj přímé komunikace

Dotazník: V dotazníku jsem položila otevřenou otázku: „*Proč komunikujete přes počítač?*“ Následující tabulka (Tabulka č.2) shrnuje odpovědi v tom pořadí, v jakém se nejčastěji objevovaly. Ačkoli bylo nejčastější odpovědí to, že je to zadarmo, nebo že je to levné, jen 44% dotazovaných odpovědělo na další otázku, zda-li je jedním z důvodů, proč využívají internet, to, že po připojení je komunikace s druhým zadarmo, že *určitě ano*. Dalších 33% odpovědělo, že *spíše ano*, 19% *spíše ne* a jen 4% *určitě ne*.

⁷ V prostředí internetu se nazývá „webkamera“. Umožňuje vidět daného uživatele, který ji má během konverzace zapnutou.

Tabulka č.2	O4	S3	2A	9B	Celkem
Zadarmo, levné	8	10	22	2	42
Rychlé	8	7	12	2	29
Jednodušší (než z očí do očí)	4	1	9	0	14
Ne s každým se mohu vídat, je daleko, nemám tolik času	1	7	5	0	13
Baví mě to; zábava	2	2	0	6	10
Poznání nových lidí (i z jiných zemí)	1	3	2	3	9
Pohodlné	4	1	2	0	7
Kvůli studiu	1	0	4	0	5
Hledání informací, vzdělání	3	0	0	0	3
Anonymita	0	1	0	1	2
Patří to k dnešní době a způsobu života	0	1	1	0	2
Občas mi nic jiného nezbývá	0	2	0	0	2
Kultura	1	0	0	0	1
Učení se jazykům	0	0	1	0	1

7.2.1 Hledání správné identity

Nový rozměr a nové možnosti získalo především experimentování, což je jedno ze specifíků adolescentů směřujících k hledání a dotváření vlastní identity, které je uskutečňováno často právě prostřednictvím komunikace přes internet. (Šmahel, Konečný 2006).

Na internetu je také možné vydávat se za několik zcela různých osobností. Šmahel (2003) uvádí, že dospívající si mohou prostřednictvím různých identit zcela bez závazků srovnat své názory, postoje, pocity, otestovat sami sebe – co jsem, čím chci být, kam chci patřit. Na druhou stranu i to, že mám více identit, může posloužit jako nástroj pro poznání druhého. Pokud totiž vystupuji např. na chatu zároveň pod více identitami (mám více nicků, přezdívek), mohu tak snadno pozorovat, zda-li člověk, s kterým komunikuji, píše mým oběma identitám to samé. Pokud mě, jako patnáctileté dívce napíše, že je osmnáctiletý chlapec, a mé druhé identitě, dvaadvacetileté dívce, že je mu pětadvacet, je jasné, že nemluví pravdu.

7.2.2 Psaní si s více lidmi zároveň

Polovina českých dospívajících používá ve virtuálním světě vícečetnou synchronní komunikaci, která se nejčastěji projevuje psanou komunikací s více lidmi o různých tématech. Jde například o on-line rozhovor s kamarády a zároveň psaní e-mailu pro přítelkyni. (Šmahel, Konečný 2006) Protože však vede adolescent v jednu chvíli více různých rozhovorů, podle Šmahela (2003) ani jednomu z nich nevěnuje plnou pozornost.

7.2.3 Popovídání si s někým

Dotazník: Tabulka č.3 shrnuje typy lidí, s kterými adolescenti nejčastěji komunikují. Nejčastěji se tedy jedná o kamarády, dále o přítele/přítelkyni, cizí lidi a rodinu.

Tabulka č.3	O4	S3	2A	9B	Celkem
Kamarádi	21	21	25	12	79
Přítel/kyně	2	7	5	1	20
Cizí lidé	2	4	6	4	16
Rodina	4	4	2	0	10
(Bývalí) spolužáci	0	2	1	1	4
Spoluhráči z her	0	0	2	0	2
Známí	0	1	0	0	1
Jiní	1	0	0	0	1

7.2.4 Získávání nových virtuálních přátel

Šmahel (2003), Šmahel, Konečný (2006) a Wallaceová (in: Šmahel, 2003) uvádějí, proč adolescenti používají právě internet tak často pro hledání svých partnerů či přátel:

- nepřeborné množství vztahů: tito lidé jsou navíc snadno dostupní (z prostředí domova) a otevření ke komunikaci
- nezávislost na lokalitě – dospívající se mohou bavit s lidmi z celého světa
- snadné navazování vztahů: dospívající se rádi seznamují, navazují nové kontakty a vztahy. Řada autorů řadí navazování nových vztahů mezi vývojové potřeby adolescence.
- příležitost pro sociálně handicapované: sociálním handicapem může být často nesmělost, úzkost při navazování kontaktu nebo fyzická (ne)přitažlivost
- virtuální sexuální zkušenosti: internet může být místem, kde dospívající získávají své první sexuální zkušenosti, i když pouze ve formě slov a psaného textu
- vztah je snadné ukončit – když se někdo přestane někomu líbit, již ho nemusí nikdy „vidět“. S tím souvisí i míra sebeodhalení – míra intimity – protože můžeme snadno odejít, cítíme se podstatně více v bezpečí. Z toho také plyne tendence se ve virtuálním vztahu více odhalit, ukázat všechny své stránky, říct, co si opravdu myslím.
- sdílení stejných pocitů – lze snadno nalézt kamarády, kteří mají stejné názory, zájmy, pocity. Čím více s někým souhlasíme, tím více se nám zdá, že k němu máme blízko. Virtuální komunikace však často vede k „falešným“ přátelstvím.
- komplementární vztahy – často mají k sobě blízko lidé s komplementárním vztahem – někdo, kdo rád odpovídá, si bude dobře rozumět s někým, kdo se rád ptá
- blízkost – náhradou fyzické blízkosti z reality je frekvence setkávání, tedy to, jak často si s protějškem povídáme, „slyšíme ho“
- zvýšení romantiky reálného života – internet dává prostor k romantickému vztahu, psaní si dopisů, posílání virtuálních růží

Seznámení se s někým na internetu probíhá úplně jinak než v reálném světě. Prakticky okamžitě se dostáváme k intimním informacím, které by v reálném seznámení patrně ve valné většině případů přišly na řadu až mnohem později. Dospívající se tak někdy na internetu seznamují až bez rozmyslu a je jistě přínosné je upozornit na možná rizika a dodržování některých pravidel: nesdělovat neznámým z internetu ihned své příjmení, místo bydliště či jiné identifikační údaje, když už má k setkání s neznámým (neznámou) z internetu dojít, tak na pokud možno bezpečném místě atd. Pravidla jsou de facto podobná jako v realitě, pouze s přihlédnutím k tomu, že komunikující „na druhé straně“ může být kdokoli. (Šmahel, Konečný, 2006)

McKenna a Bargh udávají, že sociálně úzkostní a osamělí lidé nacházejí příjemnější a intimnější lidské vztahy na internetu spíše než v realitě a úspěšně integrují tyto on-line vztahy i do reálného života. Celkově však lidé často uvádějí, že jejich internetoví přátelé tvoří jiný okruh známých než přátelé z reálného života. Podle výzkumu University of Washington málokdy také své virtuální přátele reálným přátelům představují. (Šmahel, 2003)

Dospívající velmi často popisují vztahy na internetu jako nereálné, neskutečné, pojem přátelství a kamarádství je v prostředí internetu těžko použitelný. Sami dospívající tak čistě virtuálnímu přátelství nedávají přílišnou váhu, nepovažují ho za „pravé“ přátelství. Virtuální vztahy totiž na rozdíl od vztahů reálných postrádají určitou kontinuitu. Pokud se nám ve virtuálním prostředí někdo znelíbí, máme tendenci ze vztahu jednoduše utéci, zatímco v reálném prostředí bychom spíše setrvali, byť jen krátkodobě a proti své vůli. Šmahel (2003) uvádí, že útek se tak stává hlavní strategií v překonání problému v komunikaci, což je jednoznačně negativní jev. V reálném životě je navíc většina těchto oddělených rolí propojena naším fyzickým já. Oproti tomu naše virtuální osobnosti nejsou prostorově nikterak propojeny.

Dotazník: Ptala jsem se, jestli adolescenti touží poznat díky internetu nové lidi. Odpovědi byly tak půl na půl. 18 adolescentů (20%) *určitě touží*, 24 (27%) *spíše ano*, 40 (45%) *spíše ne* a 7 (8%) *určitě netouží*.

7.2.5 Poznání virtuálních přátel v reálném životě

Lidé, se kterými se dospívající seznámili ve virtuálním prostředí, se mohou stát skutečnými přáteli nebo partnery. Přenos virtuálního vztahu do reality však nemusí probíhat vždy právě idylicky. Taková setkání mohou být i velmi intenzivní a emotivní. V naprosté většině případů se totiž popis virtuální a reálné osobnosti liší. Platí to zejména o informacích ohledně fyzického vzhledu. Kromě toho mají lidé ve virtuálním prostředí velmi silnou tendenci promítat – projikovat – své pocity, fantazie a obavy do toho, s kým momentálně komunikují.

Při skutečném setkání virtuálních přátel jsou pak často obě strany velmi překvapeny, jak se liší osobnost „reálného“ člověka od jejich představ a fantazií o něm. (Šmahel, 2003) Kromě toho se také stává, že se v realitě adolescenti nemají o čem bavit. *„Jakoby se internet stával tématem sám o sobě. Při reálném setkání lidí z internetu náhle témata chyběla. Ve virtuálním prostředí jakoby se předpokládalo a nevidilo, že komunikace je spíše plytká a povrchní.“* (Šmahel, 2003; str.103)

Ne však všichni, kteří mají virtuální přátele, mají zájem setkávat se v reálu. *„Někteří hledají pouze virtuální společnost.“* (Smolík, 2006; str.21)

Dotazník: Proto jsem se ptala, jestli mají adolescenti schůzku v reálu poté, co se s někým na internetu seznámí. 16 adolescentů (18%) již takovou schůzku někdy mělo a 73 (82%) nemělo. Těch, co měli, jsem se ptala, jak se jejich vztah dále vyvíjí. Dala jsem jim na výběr čtyři možnosti odpovědí, přičemž 6 adolescentů (38% z dotyčných šestnácti) odpovědělo, že se vidají v reálném životě dále, 1 (6%) uvedl, že přátelství trvá, ale komunikují spolu dále jen přes internet, ani jeden se nepřiklonil k možnosti, že už se znovu neviděli, a 9 (56%) uvedlo, že jak kdy.

7.2.6 Hledání partnera/partnerky

Vztah, který vznikne ve virtuálním prostředí se může stát přínosem pro celý život. Zdá se, že muži hledají častěji než dívky partnerku pro erotický vztah prostřednictvím internetu. Dívky hledají spíše porozumění, možnost komunikace a potvrzení sebe sama. Dospívající

muži i dívky však často očekávají, že jejich protějšky hledají ve virtuálním prostředí totéž, co oni, což často vede ke vzájemné deziluzi. (Šmahel, 2003)

Podle výzkumu Šmahela a Konečného (2006) je doba strávená v internetových chatovacích místnostech u nejstarších chlapců (18-20 let) přímo úměrná jejich zájmu najít si zde partnera. 39% dospívajících někdy použilo internet k seznámení s potenciálním partnerem. Nejstarší dívky (18-20 let) dávají však přednost hledání partnera v reálném světě, který umožňuje lépe svého potenciálního partnera poznat.

Dotazník: Při pokládání otázky: „*Použili jste někdy internet při snaze najít partnera?*“, jsem předpokládala, že ve velké většině případů tomu tak bude. Avšak jen 17 adolescentů (19%) odpovědělo, že *ano*, a celých 74 (81%) *ne*.

Poté jsem dále zjišťovala, jestli ti, co odpověděli *ano*, tak skutečně někoho našli. 10 *ano* a 7 *ne*. Těch deseti, co tak někoho poznali, jsem se ptala, jak dlouho vztah vydržel. Ze zvolených možností adolescenti odpovídali, že *méně než týden* v 1 případě (10% ze zmíněných deseti adolescentů), *méně než měsíc* také v 1 případě (10%), *ani ne půl roku* v žádném případě (0%), *ani ne rok* v 1 případě (10%), *více než rok* uvedli 3 adolescenti (30%) a *jak kdy* 4 adolescenti (40%).

Z odpovědí je tedy jasné, že adolescenti této možnosti internetu příliš nevyužívají. Nejspíše dávají přednost hledání partnera ve svém skutečném světě. Z předcházejícího bodu (poznání virtuálních přátel v reálném životě) vidíme, že odpovědi jsou téměř totožné. Adolescenti se tedy v reálném světě nepotkávají jak s virtuálními přáteli, tak s potenciálními partnery.

7.2.7 Prostředek pro zlepšení cizího jazyka

Internet, jako všemocné médium, umožňuje také komunikovat v jiném jazyce. Mnoho lidí se tak díky tomu, že vyhledávají informace na cizojazyčných stránkách, nebo přímo komunikují s lidmi hovořícími jiným jazykem, může něčemu přiučit.

Dotazník: Mnou sledovaní adolescenti této možnosti však příliš nevyužívají, protože jen 6 (7%) odpovědělo na otázku: „*Komunikujete přes internet, protože si chcete zlepšit cizí jazyk?*“ *určitě ano*. 15 adolescentů, tedy 17% odpovědělo *spíše ano* a celých 41 (46%) odpovědělo *spíše ne* a 27 (30%) *určitě ne*.

7.2.8 Výhoda pro lidi s handicapem

Handicapovaní lidé obecně hůře navazují mezilidské vztahy a mají omezené možnosti toho, co v životě dělat. Internet je jim v tomto ohledu velice nápomocný. Jednak jako zdroj informací a zábavy, ale i ve formě chatu, kdy se tito lidé mohou bez problémů bavit se svým okolím.

Handicapem však nemusí být jen tělesné nebo duševní postižení, ale jakákoli překážka bránící jedinci zdravě komunikovat se svým okolím. Jedná se například o nesmělost, úzkost při navazování kontaktu nebo pocit fyzické nepřítažlivosti. Na internetu se však „*vyrovnávají příležitosti i pro ty, kteří si v reálném životě uvědomují nějaký vlastní nedostatek, který jim v seznamování brání*“. (Šmahel, Konečný, 2006; str.169) Jak píše Šmahel (2003), máme tendenci po všech stránkách lépe hodnotit fyzicky atraktivní jedince, a to nejen opačného pohlaví. Máme tendenci je hodnotit jako šťastnější, sociálně přizpůsobivější, lidštější, milejší, úspěšnější a inteligentnější. Fyzicky neatraktivní jedinci jsou tím často výrazně handicapováni, což se ve virtuálním prostředí neděje, protože každý může popsat svůj vzhled podle toho, jak chce být vnímán.

7.3 Srovnání přímé komunikace přes internet a komunikace v realitě

Dotazník: V dotazníku jsem se ptala: „*Když srovnáte rozhovor po internetu a rozhovor ve skutečnosti, jsou zde nějaké rozdíly? (Např. vyjadřujete se někde stručněji, výstižněji, rozhovor trvá déle, dochází k nedorozumění, prozradíte toho o sobě více...)*“

Odpovědi jsem rozdělila do tří skupin. Odpovědi patřící do první skupiny vyznívají kladně pro komunikaci přes internet. Ve druhé skupině jsou odpovědi neutrální, nebo těžko zařaditelné do první či třetí skupiny. Ve třetí skupině jsou odpovědi, které upřednostňují komunikaci osobní a v elektronické komunikaci vidí negativa.

V této části práce jen shrnuji odpovědi a nedávám k nim žádný komentář. Ten je až na jiném místě, a to jen v souvislosti se třetí skupinou odpovědí, tedy v kapitole Negativní jevy na internetu. Zde jen uvedu, že při porovnání odpovědí je jasná převaha těch, které preferují osobní setkání před přímou komunikací přes internet.

1. Komunikace přes internet je lepší

Odpověď na zadanou otázku zněla:

Na **internetu** je komunikace rychlá (v 5 odpovědích), výstižnější (6 odpovědí), řeknu toho víc (i o sobě), bez problémů, bez ostychu, bez nervozity, více se otevřu, nečervenám se (14 odpovědí tohoto typu), rychleji přemýšlím a mám čas srovnat si to v hlavě (1 odpověď).

V **reálu** mám zábrany (1 odpověď), při rozhovoru je za potřebí mnohem víc odvahy (1 odpověď).

2. Mezi oběma typy komunikace není rozdíl, nebo odpověď není zařaditelná ani k jedné z krajních možností

Odpověď na zadanou otázku zněla:

Ne (ve 4 případech)

Záleží na situaci (1 odpověď)

Na **internetu** to trvá déle (4 odpovědi) – „Někdy píšu několik hodin;-)“ (respondent č.38), vyjadřuji se stručněji (28 odpovědí), snažím se o sobě prozradit co nejméně (1 odpověď).

Rozhovor (v **reálu**) trvá déle (5 odpovědí)

3. Komunikace v realitě je lepší

Odpověď na zadanou otázku zněla:

Na **internetu** je komunikace neosobní (1 odpověď), hůře se chápe (1 odpověď), málo rozumná (2 odpovědi), dochází k nedorozumění (12 odpovědí), nevidím druhému přímo do očí, nejde poznat tón hlasu (jdou hůře vyjádřit emoce) (10 odpovědí)

V **reálu** je rozhovor lepší (4 případy), „Při rozhovoru toho více o sobě prozradím, lépe „pokecám“.“ (Respondent č.43), rozhovor je lepší, delší, citovější, upřímnější, jsou vidět emoce (4 odpovědi) – „Rozhovor ve skutečnosti je osobnější. Člověk toho nemusí tolik popisovat, protože to ten druhý pozná na jeho výrazu.“ (Respondent č.39)

8. Další služby internetu

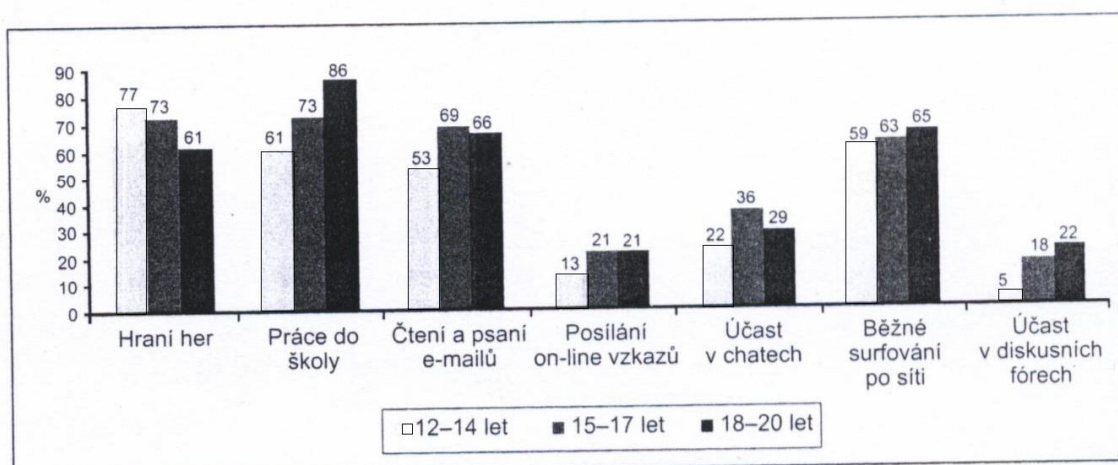
Internet neumožňuje pouze přímou komunikaci mezi lidmi, ale nabízí řadu dalších služeb. Pokuším se zde uvést, co dále internet nabízí, a tyto služby krátce charakterizovat. Vycházím zde z toho, jaké služby využívají právě adolescenti.

Podle Hlavenky (2000) jsou nejnavštěvovanější místa na českém internetu tato: seznam, mujweb, post, atlas, xchat, centrum, trafika, idnes, seznamka, email, annonce, dnes.seznam, mobil, zive, ceskenoviny, novinky, mapy, hokej, reality a světově neoblíbenější vyhledávací centrálou je Yahoo!.

Na následujícím grafu (Graf č.4) jsou viditelné všechny hlavní aktivity adolescentů na internetu, znázorněné jsou tedy formy elektronické komunikace, ale i ostatní možnosti internetu. Graf vznikl z výsledků výzkumu Šmahela a Konečného (viz: Šmahel, Konečný, 2006).

Graf č.4

Hlavní aktivity adolescentů na internetu, u kterých tráví minimálně 10 minut týdně (% uživatelů těchto aktivit)

Dotazník: V tabulce (Tabulka č.4) předkládám výsledky mého výzkumu. V dotaznících se objevilo celkem 79 různých internetových stránek, které adolescenti navštěvují. V horní části tabulky jsou ty, které se objevily dvakrát a více, a ve spodní části jsou ty internetové stránky, které uvedl jen jeden respondent. Když tuto tabulku porovnáme se zjištěním Hlavenky, vidíme, že také adolescenti uvedli seznam (celkem 36x), atlas (6x), xchat (9x), centrum (9x), idnes (1x), email (1x), novinky (1x) a mapy (2x).

Tabulka č.4	O4	S3	2A	9B	Celkem
Atlas.cz	4	1	1	0	6
Centrum.cz	2	4	3	0	9
Discoclubbest.cz	0	3	0	0	3
Email.seznam.cz	1	2	0	0	3
Freetekno.cz	1	1	0	0	2
Google.cz	2	1	1	0	4
Hiphop.cz	0	1	0	1	2

Hry.cz	1	1	0	0	2
Icq.com	0	0	2	0	2
Klubstodola.cz	0	2	0	0	2
Libimseti.cz	3	7	2	0	12
Lide.cz	3	10	1	4	18
Lokalita.net	0	2	0	0	2
Mapy.cz	2	0	0	0	2
Maturita.cz	1	1	0	0	2
Mp3s.nadruhou.net	0	3	2	1	6
Patro.cc	0	3	0	0	3
Referaty.cz	0	1	1	0	2
Seznam.cz	10	12	10	4	36
Spolužáci.cz	4	10	2	0	16
Tekway.cz	0	2	0	0	2
Volny.cz	0	1	1	0	2
Xchat.cz	0	5	1	3	9
Youtube.com	0	2	0	0	2
Astrokrouzek.wz.cz; Bandadicks.com; Bbarak.cz; Bonprix.cz; Cosmopilatna.cz; Czilla.cz; Deamnesia.cz; Email.cz; Eurotel.cz; Fbckladno.cz; Fear-game.tym.cz; Fotbal.cz; Fotbalzive.cz; Games.tiscali.cz; Gymnasiumkladno.cz; Hraj.cz; I-dnes.novinky.cz; Joutube.cz; Kosmonautika.wz.cz; Krkame.kvalitne.cz; Liter.cz; Minibazar.cz; Motoinzerce.cz; Nasa.gov; Nohejbal.cz; Novinky.cz; O2.cz; ObalyDVDkfilmu.cz; Onlinegamers.cz; Oskar.cz; Prisonbrake.com; Qhodnoceni.cz; Radio1.cz; Raventiky.com; Risk.cz; Score.cz; Skype.cz; Slansko.cz; Sosasoukladno.cz; Stahuj.cz; Stream.cz; Super.cz; Superhry.cz; Supermusic.sk; T-zone.cz; Tekno.cz; Tipmoto.cz; Ukazse.cz; Utlimate.cz; Valnik.cz; Vesmir.info; Vtipky.cz; Webgame.cz; Webgarden.cz; Wikipedie.org					

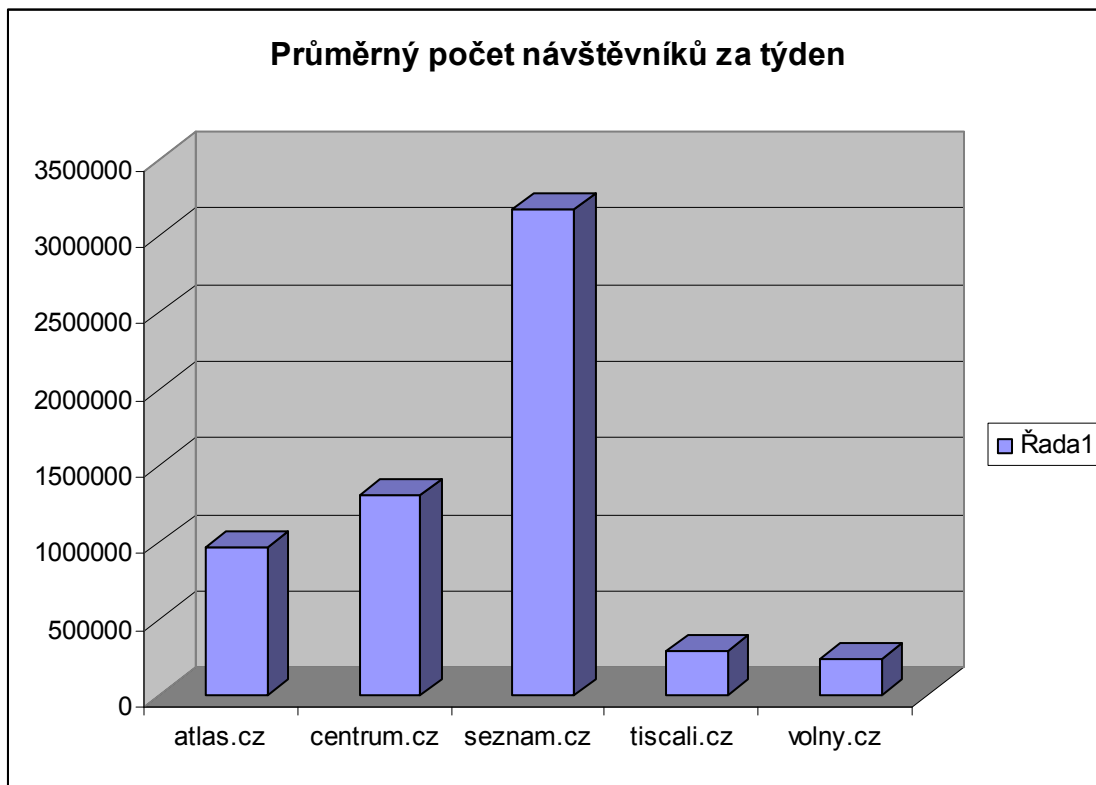
Dotazník: Ve svém výzkumu jsem se ptala na tematiku, jakou adolescenti nejčastěji vyhledávají. Na výběr byla tematika hudební, sportovní, kulturní, erotická, zpravodajská, bulvární a týkající se studia. Z těchto sedmi možností měli adolescenti vybrat tři nejčastější. Při sčítání odpovědí adolescentů jsem však respektovala i ty odpovědi, kde adolescenti vybrali např. jen jednu z uváděných tematik nebo naopak všechny. A jaké tedy byly výsledky? Tematika *hudební* se objevila 68x, *sportovní* 35x, *kulturní* 44x, *erotická* 12x, *zpravodajská* 27x, *bulvární* 20x a *týkající se studia* 53x.

8.1 Vyhledávací služby

Seznam (a podobné služby – atlas, centrum, google, volny, tiscali) má dva hlavní účely: katalog a vyhledávač. „Katalog funguje podobně jako Zlaté stránky, tedy tradiční telefonní seznam: má své kategorie, ty mají své podkategorie a v nich pak už cílové položky, které hledáte. Vyhledávač pak obsahuje obrovskou databázi stránek (několik milionů), umožní vám vyhledat dané slovo nebo více slov ve všech těchto stránkách a nabídne pak adresy těchto stránek.“ (Hlavenka, 2000, str.25)

Pro zjištění, jaké vyhledávací služby jsou nejpoužívanější, jsem z údajů návštěvnosti (za měsíc únor 2007) uveřejněných na stránkách www.netmonitor.cz sestavila graf (Graf č.5) podle počtu návštěvníků průměrně za týden. Nejlépe je tedy na tom s přehledem seznam, dále pak centrum a atlas.

Graf č.5

8.2 Internet jako pomocník při vzdělávání

„Někteří z nás mohou být „zrozeni k nakupování“, ale všichni z nás jsou zrozeni k poznávání.“ (Hulman; In: Snyder, Lopez, 2002)

Na internetu lze nalézt vše, co lze převést do digitální podoby. Tedy texty, obrázky, animace, audio či video ukázky atp. To a mnoho dalšího může člověk využít při vzdělávání se. Existence počítačů a výukových strojů dala vzdělávání nový rozměr. *„Naše děti dnes žijí ve světě, v němž je samo prostředí tvořeno elektrickou informací.“ (McLuhan, 2000; str.202)*

„Internet je fenomén současnosti a nabízí mnoho možností, jak se vzdělávat nebo jak si celkem pohodlně najít potřebné informace. Na druhou stranu není internet „lékem na všechny bolesti“, protože materiály publikované na webových stránkách nebývají vždy kvalitní a je potřeba k nim přistupovat kriticky.“ (Zounek, Kříž, Kunzová, 2003; str.10).

Navíc pomalu dochází k přeměně rolí, o čemž svědčí i nárůst internetových diskusních fór. *„Původně více pasivní konzument informací se stává spoluvůrcem masmediálních sdělení.“ (Vybíral, 2005; str.159)* Člověk totiž může volně přispívat svými názory do různých debat, či dokonce se podílet na tvorbě encyklopedie.

Nejnámější takovou encyklopedií je Wikipedie. Ačkoli do ní může přispívat kdokoli, již v roce 2004 ji jako zdroj použily americké soudy v rovné stovce odůvodnění rozsudků. (Heger, 2007). Není pochyb o tom, že obsah jejích internetových stránek obsahuje celou řadu nepřesností a občas i lží, ale správci je obvykle rychle odhalí. Anglická verze této encyklopedie (en.wikipedia.org) je dokonce 13. nejnavštěvovanější stránka v USA.

Obsahuje totiž informace ze všech oborů vědění, zvláště z oblastí, o nichž laik jinde nemůže získat srozumitelný výklad. (Heger, 2007).

Avšak jak již bylo řečeno, je nutné brát informace z internetu trochu „s rezervou“. „*Na webu může publikovat kdokoli s jakýmkoli cílem. Informace nepodléhají žádné centrální kontrole správnosti, takže není zaručeno, že jsou vždy pravdivé či ověřené. Navíc mnohdy neznáme autora, jeho kvalifikaci nebo vzdělání, což může výrazně ovlivnit serióznost projektu.*“ (Zounek, Kříž, Kunzová, 2003; str.11).

Kromě pouhého vyhledávání informací je možné se přímo zúčastnit internetových on-line výukových programů. Mají rozhodně své výhody. „*Zkušenost z on-line výuky nám v porovnání s tradičními semináři ukázala, že studenti byli aktivnější než v seminářích, kde jsou reálně přítomni. Do debaty se pokaždé zapojili všichni, což v tradičních skupinách nebývá obvyklé.*“ (Vybíral, 2005; str.280)

Dotazník: Ptala jsem se, zda-li adolescentům slouží internet jako zdroj informací. V jasné většině případů tomu tak bylo. 77 adolescentů (85%) odpovědělo, že *určitě ano*, 12 (13%) *spíše ano*, 2 (2%) *spíše ne* a ani jeden neodpověděl *určitě ne*.

8.3 Stahování z internetu

Stahování, neboli download, je přenos (nahrávání) dat zpravidla ze vzdáleného počítače (hostitel) na počítač lokální (klient). Využívá se proto, že kromě webových stránek jsou na serverech připojených k inzerentu umístěny i programy, které člověk potřebuje. „*Tímto způsobem můžete získat neuvěřitelné množství programů, ale i chybějících ovladačů, obrázků, textových souborů, nových písem a dalších doplňků Windows.*“ (Písek 2001; str.105)

Stahování některých programů je nezákonné, ale i přesto se hojně využívá. Důvodem je vysoká cena některých programů, ale i touha lidí mít například nějaký film, seriál, či píseň dříve, než je možné si to oficiálně koupit.

Dotazník: Na tuto problematiku jsem zaměřila dvě otázky. Ptala jsem se: „*Stahujete z internetu něco, co se týká zábavy?*“ Většina adolescentů této možnosti využívá, protože 54 (60%) uvedlo, že *určitě ano*, 15 (17%) *spíše ano*, 16 (18%) *spíše ne* a jen 5 (5%) uvedlo, že *určitě ne*. V další otázce jsem zjišťovala důvody pro stahování z internetu. Adolescenti měli v dotazníku určit, jestli stahují něco z internetu, protože je to zadarmo, je to jednodušší než jít do obchodu, nebo k tomu mají jiný důvod. Na otázku neodpovědělo jen 5 adolescentů, z čehož mohu soudit, že jen oni z internetu nic nestahují, i když i mezi odpověďmi se ve dvou případech objevilo, že nestahují. Toho, že je to *zadarmo*, si váží 25 adolescentů (25%), že je to *jednodušší* 31 adolescentů (36%), *oba důvody* k tomu má 24 adolescentů (28%). Dále pak uváděli, že je jim *to líbí* – v 1 případě (1%), že na internetu najdou, co je *zajímavé* – v jednom případě (1%), a dva adolescenti uvedli, že je to *jediný zdroj*.

8.4 Zábava

Podle Šmahela (2003) je prostředí internetu také vnímáno jako zábava, prostředek k odreagování, relaxaci, povyražení, děláni si legrace.

S trávením volného času na internetu souvisí stav, který se v psychologii nazývá „flow“. „Flow“ je stav, kdy je člověk pohlcen svou činností, vtažen do děje tak, že zapomíná na sebe, svou únavu a jde mu jen o prováděnou činnost bez ohledu na výsledek. Šmahel (2003) dále uvádí, že z určitého úhlu pohledu může zážitek „flow“ dát dospívajícímu možnost útěku od sebe sama a svých problémů nebo být prostředkem pro překonání současné krize.

Dotazník: Se zážitkem flow může souviset i to, že adolescenti někdy zapomínají na čas a služby internetu využívají někdy i po půlnoci. Proto jsem adolescenty poprosila, aby uvedli,

kolikrát v týdnu využívají internet po půlnoci. Očekávala jsem odpovědi, že nejvýše dvakrát v týdnu, protože každý z adolescentů navštěvuje školu, a musí tedy brzo vstávat. Odpovědi ale byly různé. Nejvíce dospívajících internet po půlnoci *nepoužívá* 58 (66%). Dále pak *jedenkrát týdně* 8 adolescentů (9%), *dvakrát týdně* 9 (10%), *tříkrát týdně* 2 (2%), *čtyřikrát týdně* 1 (1%), *pětkrát týdně* 4 (4%), *šestkrát týdně* 1 (1%) a *sedmkrát týdně* 5 adolescentů (6%).

Zdánlivě zde dochází k určitému rozporu – na jednu stranu jde dospívající na internet, aby měl možnost na chvíli zapomenout na své starosti a problémy a na druhou stranu prohlašuje, že se jedná o „zabití volné chvíle“. Podle Šmahela (2003) se jedná v podstatě o „obranu“.

Oblíbené jsou mezi adolescenty síťové hry. Člověk tak má možnost hrát nějakou hru s jiným člověkem, i když není ve stejné místnosti. U většiny her bývá možnost mezi hráči komunikovat prostřednictvím herního chatu.

Dotazník: „*Hrajete na internetu síťové hry?*“ Odpovědi adolescentů se zřetelně nepřikláněly ani k ano, ani k ne. 22 (24%) adolescentů odpovědělo, že *určitě ano*, 14 (16%) *spíše ano*, 30 (33%) *spíše ne* a 24 (27%) *určitě ne*.

8.5 Internetové nakupování

Mezi výhody internetového nakupování patří rychlost, obrovský výběr a skoro vždy lepší ceny než v běžném obchodě, i když třeba jen o málo. „*Nákup probíhá v klidu, můžeme si vše rozmyslet, můžeme si o zboží najít na Internetu další informace, poradit se s přáteli – nejsme pod tlakem. Má to však i nevýhody, hlavně v dodávce: zboží buď přijde poštou nebo kurýrem, může to pár dní trvat, obvykle za to obchod chce úhradu.*“ (Hlavenka, 2000; str.52)

Dotazník: Zajímalo mne, zdali i adolescenti používají nakupování přes internet. Předpokládala jsem, že ve většině případů tomu tak nebude. Odpovědi však byly jiné. 20 adolescentů (22%) uvedlo, že *určitě ano*, 29 (32%) *spíše ano*, 18 (20%) *spíše ne* a 23 (26%) *určitě ne*.

8.6 Upozornění na sebe

Podle Rozbořila, Srnce, Rašticové (2007) je důležité dávat svému okolí najevo, že tu jsem, že existuji. V této souvislosti hovoří o „self branding“ (budování vlastní značky). „*Sebe-propagovat, pracovat na svém image, budovat svou značku musí každý, kdo chce lidi kolem v reálném čase na sebe upozornit, ... který chce získat lidi na svou stranu, pro svůj cíl.*“ (Rozbořil, Srnc, Rašticová, 2007; str.35). Propagace se děje tím, co říkám, nosím, dělám. Díky self branding jsme nuceni přemýšlet nad tím, kdo jsme a co chceme, pojmenováváme své silné stránky, svou životní filosofii a cíl a učíme se vyjadřovat.

Takovéto sebe-propagování lze provádět i na internetu. Člověk může mít svou vlastní internetovou (webovou) stránku, s kterou může nakládat podle libosti. Uveřejňovat na ní své fotky, údaje o sobě, své názory, odkazy na další internetové stránky, které ho zajímají apod. Obdobou může být blog – na internetu vyvěšovaný deníček s osobními zápisy, obdoba soukromého zpravodajství a publicistiky. Další možností je například profil na nějakém seznamovacím portálu nebo přímo na chatovém portálu. Uživatel zde formou vyplnění formuláře prozrazuje o sobě to, co si přeje, aby o něm druzí věděli. Jedná se například o osobní údaje, zájmy, oblíbenou hudbu, jakým sportům se věnuje, ale i s kým by se chtěl seznámit.

Dotazník: 51 adolescentů z 91 (56%) uvedlo, že má na internetu nějaké své zviditelnění, přičemž jim byly dány následující možnosti, u kterých měli respondenti určit, které

využívají. Na výběr byly výše zmíněné – webová stránka, blog, profil na seznamovacím portálu a něco jiného. Celkově má svou vlastní *webovou stránku* 11 adolescentů, *blog* 4 adolescenti, ale *profil* již 47 adolescentů (což je 92% těch, co nějaké zviditelnění mají). Usuzuji z toho, že pro adolescenta je jednodušší a pohodlnější vyplnit předem předepsaný formulář, než vytvářet něco vlastního. Může to být i proto, že v tomto věku se dospívající teprve hledá, či-li nemá ještě jasno v tom, kam a jakým způsobem se bude dále ubírat. Může proto být pro něj těžké vybrat správný obsah svých webových stránek.

9. Čeština trpí

„Když jsou slova napsána (...) slova se svým zviditelněním stávají součástí světa, který se k divákovi chová relativně netečně (...) světa, v němž slova ztratila svou kouzelnou „moc“.“ (McLuhan, 2000; str.124)

„Většinu jazykových změn vysvětluje úspora času, zrychlení výměny informací a odklon od jazykové krásy ke komunikační utilitárnosti.“ (Vybíral, 2005; str.281).

Snad každému je jasné, že vyjadřování se pomocí znaků klávesnice je jiné, než vyjadřování se pomocí úst, hlasivek a jazyka. Také Šmahel (2003) uvádí, že komunikace ve virtuálním prostředí je, co se týče jazykových prostředků, velmi specifická. Přináší totiž do psaného slova zcela nové prvky, které byly do vzniku internetu neznámé, a jazyk používaný ve virtuálním prostředí je světem samým pro sebe.

Pokusím se zde ukázat různé způsoby a příklady, jak se při používání internetu mění slova. Vynechám však ty způsoby, které se používají pro vyjádření emocí, které uvádím v následující kapitole.

9.1 Slang adolescentů

V každé sociální skupině vzniká profesní hantýrka, mluva určité generace či její části, slang (žargon), slova, která jsou v dané skupině právě v módě. *„Mezi základní funkce můžeme jistě zařadit rychlejší, terminologické sdělování – bez opisování, bez vysvětlování, často bez překládání do češtiny. Pak je funkcí žargonu rychle se dorozumět.“* (Vybíral, 2005; str.151).

Vybíral (2005) dále uvádí, že smyslem je ale také vymezení se členů – příslušníků skupin a komunit, kteří jsou svým užívaným jazykem snadno zařaditelní, identifikovatelní a odlišitelní od členů jiných skupin. Slovy a promluvami se mladí lidé vydělují ze světa rodičů.

Adolescenti mají svůj vlastní jazyk, který používají i mimo internet. Někdy si člověk význam jejich slov domyslí (bloncka = blondýna), ale v některých případech by člověk a zvláště rodič, pokud chce adolescentům rozumět, spíše potřebovat speciální slovník (pařit = hrát počítačové hry nebo jít do nějakého klubu, hustý = to je ale síla). (Chourová, 2007). Mezi další slangová slova patří např. hafec, nahod', kindáš, negebse, čus, plosím.

Zvláště ale psaní umožňuje speciální tvary a úpravy slov. Velice mě překvapilo, když jsem při své účasti na chatu adolescentů během deseti minut četla mnoho různých obměn pozdravů. Vystřídala se slova jako Ahoj, ahojik, achojik, ahojky, čawess, cuvejs, čauky, čusííík, paaa, hallo.

9.2 Akronymy

Jedná se o zkratky, které označují prvními písmeny často používanou frázi. Je to „zkratka vytvořená z ustáleného slovního spojení. Některé akronymy nejsou přeložitelné, jiné se zase užívají pouze v úzkých profesních skupinách“ (Rosenboum, 2001, str.17)

Zpočátku se používaly akronymy vzniklé jen z anglických spojení, ale v poslední době vznikají i české akronymy.

Dotazník: V tabulce (Tabulka č.5) uvádím akronymy, které uvedli účastníci mého výzkumu. Jsou v abecedním pořadí a u každého je vždy uvedeno, kolik respondentů tento akronym uvedlo. Z výčtu však vynechávám takové akronymy, které uvedl pouze jeden respondent. V závorce je vždy vysvětleno, co akronym znamená. Hvězdička označuje akronym pocházející z angličtiny a uvádím pouze jeho český význam.⁸

9.3 Anglikanizace

Světová síť potvrzuje rozšiřování angličtiny jako univerzálního světového jazyka. „Některým slovům vzniklých v souvislosti s počítačem a internetem se říká internetismy – slova z počítačového slangu (deletovat, klírnout, odentrovat).“ (Vybíral, 2005; str.155) Dále pak např. comp, check, web, mail, sejvnout, mejlnout, kliknout.

Užitím anglikanismu může chtít mluvčí zdůraznit, že je orientován, že je v obraze, že je odborník na danou problematiku – anglický výraz mu slouží pro předvádění se. „Uživatel, který šperkuje řeč cizími slovy a odbornými termíny, chce například: zapůsobit jako vzdělaný, zapůsobit jako patřící k těm, kdo se vyznají, zapůsobit jako záměrně nesrozumitelný nebo dosáhnout šíření prestiže označovaného.“ (Vybíral, 2005; str.153)

Z pozitivního hlediska slouží odborná anglikanizace k snazšímu dorozumívání se s kolegy z celosvětové komunity a v době internetu pak i laiků po celém světě. Projevuje se například přejímáním anglických akronymů, zkratek a termínů v řadě oborů.

9.4 Záměna hlásek

„Rozšířená je též záměna hlásek za jiné, které jsou „exotičtější“ a uživatelům internetu připadají zřejmě více pokrokové, poukazuje to též na jejich domnělou „originalitu“.“ (Horáková, 2001; str.5)

Velmi oblíbené mezi adolescenty je nahrazování písmena „v“ písmenem „w“. Jako příklad uvádím: wteřina, wpoho, wznikl, wíš, bojowat, vyhrožowat. Zvláště mě zaujalo slovo „new“, které bych pod vlivem toho, že dnes do češtiny proniká mnoho slov z angličtiny, přeložila jako „nový“, avšak zde to má jiný význam. Nejprve „w“ nahradíme „v“, čímž vznikne „nev“, což je zkrácenina slova „nevadí“.

Dále pak písmeno „x“, které buď zkracuje a nahrazuje písmena „ks“, nebo se též používá jako náhrada písmena „ch“. Například: jaxe máš. Při dalším nahrazování písmen se meze nekladou, tak se při elektronické komunikaci objevuje řada slov, jako např. plosím, lidisky, něgdo.

⁸ Anglické znění akronymů nebo i mnoho jiných je možno nalézt na internetových stránkách: <http://www.septem.cz/Akronymy/Akronymy-maly-slovník.html>; <http://brouzdej.cz/blogy/darmy/1641.html>; <http://smajlici.info/akronymy>

Tabulka č.5	O4	S3	2A	9B	Celkem
Bo (nebo)	3	0	0	0	3
BRB (*; hned jsem zpátky)	0	0	3	0	3
BTW (*; mimochodem)	1	1	6	0	8
EE (ne ne)	1	0	2	2	5
JJ (jo jo)	6	14	8	6	34
KKT (kokot)	0	0	2	0	2
KT (který)	0	2	0	0	2
LOL (*; to se teda směju)	3	1	12	1	17
MMNT (moment)	4	8	0	2	14
MMNTÍK (momentík)	2	1	0	0	3
MMT (moment)	3	2	0	0	5
MT (miluji tě)	2	7	0	1	10
MTM (moc tě miluji)	0	1	0	1	2
MTR (mám tě ráda)	2	6	1	0	9
MTMR (mám tě moc rád/a)	1	5	0	2	8
NJ (no jo)	1	0	2	1	4
NJN (no jo no)	2	12	5	2	21
NN (ne ne)	2	6	3	2	13
NOYB (*; nic pro tebe)	0	0	2	0	2
NZ (není zač)	0	2	2	0	4
O5 (opět)	3	6	0	0	9
OK (*)	0	5	2	1	8
OMFG (*; ó můj bože)	0	0	4	0	4
OMG (*; ó můj bože)	1	0	6	1	8
PLS (*; prosím)	2	2	6	1	11
PTZ (protože)	0	0	1	1	2
ROFL (*; válím se na podlaze smíchy)	0	0	8	0	8
SRY (*; promiň)	1	0	1	2	4
THX (*; díky)	0	0	3	0	3
TJ (to jo)	0	0	1	1	2
TJN (to jo no)	1	1	3	2	7
WTF (*;co to k čertu je)	0	1	2	1	4
Z5 (zpět)	2	9	1	1	13
celkem	43	92	86	31	252

10. Prostředky pro vyjadřování emocí

V realitě komunikujeme s ostatními pomocí pěti smyslů. Šmahel (2003) uvádí, co za pomoci jakých smyslů poznáváme:

- sluch: řeč udává tempo, tón, intonaci, hlasitost, zabarvení.
- zrak: výrazy tváře, pohledy očí, vzájemná pozice těla, oblečení, celkový vzhled
- hmat: potřesení rukou, objetí, pohlazení, polibek
- čich a chuť

Morris (1999) ukazuje, co dále patří k neverbální komunikaci, tedy čím dalším člověk poznává to, co není řečeno, co je skryto za slovy: ukazování, dupání, pohyby hlavy, hraní si s vlasy, celkově pohyby všech částí těla, postoje, držení těla, osobní prostor, podání ruky.

V prostředí internetu toto vše chybí. „*Je třeba vidět, že jde nejenom o komunikaci založenou primárně na textu, ale že jde o komunikaci, v níž se text pokouší sdělovat i mnohé z toho, co jinak sdělují intonace, pohledy, gesta.*“ (Vybíral, 2005; str.272)

10.1 Neverbální chování na internetu

I v prostředí internetu se však lze chovat neverbálně. A to jak záměrně, tak nezáměrně. Ačkoli ale tato možnost existuje, je velmi omezena. Mezi záměrnou neverbální komunikaci patří vše, co uvádím jako prostředky pro vyjadřování emocí.

Nezáměrnou neverbální komunikací je např. čas, který uplyne, než druhý člověk odepíše (dlouhá doba = druhý má málo času nebo dané téma ho příliš nezajímá), bohatost slovní zásoby, gramatické chyby a kultura projevu (může hovořit o vzdělanosti člověka, jeho sečtělosti), špatně napsaná slova – písmena jdou za sebou v nesprávném pořadí (druhý člověk spěchá, už to chce mít za sebou). Na tom, jaký si z člověka uděláme dojem, se podílí i přezdívka (nick), popis jeho osoby na nějakém profilu a způsob, jakým se dotyčný zapojuje do rozhovorů. (Veselá, 2006) Atraktivní bývají takoví lidé, kteří si dokážou dělat legraci sami ze sebe, dále se hodnotí zajímavost, kreativita, virtuální charisma (Veselá, 2006).

Každému neverbálnímu projevu člověka lze však porozumět teprve v jeho situačním kontextu. Člověk se tedy může chovat uvedeným způsobem, ale nemá to uvedené vysvětlení, může za tím být skryto cokoli jiného.

Dotazník: Když jsem se ve svém dotazníku ptala, jak jinak než za pomoci smajlíků (viz níže) adolescenti vyjadřují emoce, bylo nejčastější odpovědí, že pomocí slov (v 39 případech). Mysleli tím, že když nemohou druhému ukázat, jak se cítí, jednoduše mu to napíší. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že nijak, tedy ne jinak než pomocí smajlíků. Respondent č.20 dokonce uvedl: „*Na netu nemám emoce*“. Pak je tedy samozřejmě nepotřebuje vyjadřovat.

10.2 Smajlíci

„*Schází-li jazyk, ..je nejjednodušším sdělením významu obraz.*“ (Watzlawick, 1998; str.177 in: Matlovič, 2003)

Emoticon, neboli emotikona, je jiný výraz pro slovo „smajlík“. Vznikl z anglického spojení „emotional icons“ (emoční ikony) a označuje symboly, pomocí nichž uživatel vyjadřuje své emoce.“ Mnoho příkladů smajlíků a jejich vysvětlení lze nalézt v knize Rosenbauma (2001). Dále pak na internetových stránkách např.: <http://smajlici.info>.

„*První emotikony se v elektronické komunikaci objevily v roce 1981 díky výzkumnému pracovníkovi firmy IBM Scottu Fahlmanovi.*“ (Žemlička, 2003; str.83). Dnes jsou jedním z nejpoužívanějších způsobů pro vyjádření emocí. Chcete-li, aby bylo jasné, že máte dobrou náladu? Přidejte :-) Nebo že jste smutní? Stačí smajlík :-(atd. Smajlíků se dnes používá i několik stovek. Avšak snad nikdo dokáže rozumět všem. Jeden smajlík může mít navíc i více významů, tak pochopení toho správného je někdy obtížné. Vyjádření emocí prostřednictvím klávesnice a porozumění těmto smajlíkům se tak stává „uměním“. Vybíral (2005) uvádí, že virtuální introvert používá méně smajlíků, tak jako ve skutečnosti méně neverbálně komunikuje.

Pro psaní smajlíků existují dva způsoby. Buď je uživatel počítače sám napíše pomocí znaků na klávesnici, nebo v některých diskusních serverech jsou předem připravené a uživatel si jen vybere, který se mu líbí, a ten k textu přidá. Pochopení takto zvolených smajlíků je jednodušší, protože více připomínají lidský obličej (pro poznání emoce nemusíte natáčet hlavu o devadesát stupňů proti směru hodinových ručiček), bývají pohyblivé, mají tvar lidské postavy, nebo jen úst, očí, ruky atd.

Smajlíci používané v programu ICQ:

Výběr ze smajlíků používaných na chatu libimseti:

Dotazník: Z 91 adolescentů používá smajlíky celkem 84 (93%). Z toho 2-5 smajlíků využívá 19 adolescentů, 6-10 – 15 adolescentů, 11-15 – 4 adolescenti, 16-20 – 2 adolescenti, dále pak 30 smajlíků používá 1 adolescent, 50 smajlíků 2 adolescenti a 100 smajlíků 2 adolescenti. Lze tedy vidět, že mezi počtem používaných smajlíků a počtem adolescentů, které je používají, je nepřímá závislost. Při tom ale platí, že čím větší je množství používaných smajlíků, tím více se adolescenti přiklánějí k možnosti, že je nepíše přímo pomocí klávesnice, ale volí je z předem daných. Je to dáno i tím, že když je smajlík předem dán, je více jasné, co znamená, tedy si adolescent nemusí pamatovat přesné složené znaků pro vyjádření určité emoce. Např. kliknout na smajlíka „ 😜 “ je jednodušší, než napsat „[:~]“.

10.3 Bixie

Bixie je jiný výraz pro smajlíky. „Bixie se však od nich klasických smajlíků liší tím, že se nemusí číst pod úhlem 90 stupňů.“ (Rosenbom, 2001, str.40)

Např. °-° - jsem němý, nemám slov

10.4 Další možnosti vyjádření emocí

Dotazník:

- **citoslovce** (v 11 případech) - přímo vyjadřují, co si uživatel internetu myslí a jak se cítí. Např. fňuk, Grrrr...!!!, fůj, já, hmmm, Huš! Brrr! Wau! Uf, Vrrr, blee.
- **vykřičník** (uvedlo 9 adolescentů) – používá se, když chce člověk něco zdůraznit, dát najevo, že to myslí vážně, popřípadě že by ve skutečnosti zvýšil hlas
- **statusem** (např. na ICQ) (v 7 případech) – různé statusy a jejich význam jsem vyložila již výše

- **ignorací uživatele, odpojením, vypnutím počítače** (5 případů) – uživatel tak dává najevo, že nechce být rušen, již se s daným člověkem nechce dále bavit
- **prodloužení či opakování písmen** (3 adolescenti) – člověk tak chce na sebe upozornit, ukázat, že není konzervativní, přiřazuje se tak ke skupině mladých uživatelů internetu (např. někdo, pomóóc, pokecááá, máám)
- **velká písmena** (3 případy) - velká písmena neboli capitals, zkráceně caps se používají tehdy, chce-li uživatel některé slovo nebo větu zdůraznit. „*Naproti tomu v chatu jsou velká písmena nežádoucím jevem a ZNAMENAJÍ PORUŠENÍ NETIQUETTY.*“ (Rosenbaum, 2001, str.56)
- **pár teček** (1 případ) – většinou se objevují tři tečky „...“ „*Kromě tradičního „a tak dále“ mohou tři tečky někdy znamenat „pro dnešek končíme“*“ (Rosenbaum, 2001, str.7)
- **celkovou aktivitou** (1 případ) – „Když jsem smutnej, nikomu nic nepíšu a neodepisuji. Když jsem veselej, furt píšu.“ (respondent č.77)
- **změna barvy textu a tvaru písma** (1 případ) - používá se, když chce člověk něco zdůraznit, aby si toho ostatní všimli
- dalšími možnostmi jsou **sprostá slova** (3 případy), **animace** (2 případy) – např. tZers v programu ICQ – pohybující a mluvící postavička, **přes Skype hlasem** (1 případ).

Tabulka č.6	O4	S3	2A	9B	Celkem
Nevyjadřuji (nijak, ne jinak než pomocí smajlíků)	9	0	2	4	15
Slova	4	16	14	5	39
Sprostá slova	1	0	1	1	3
Citoslovce	2	6	2	1	11
Vykřičník (diakritika)	1	3	5	0	9
Změna barvy textu a tvaru písma	0	1	0	0	1
Velká písmena	0	1	2	0	3
Prodloužení či opakování písmen	0	2	0	1	3
Statusem	3	3	0	1	7
Ignorací uživatele, odpojením, vypnutím počítače	2	3	0	0	5
Animace	1	1	0	0	2
Přes skype hlasem	0	1	0	0	1

11. Negativní jevy na internetu

Na tomto místě uvedu některé záporné stránky internetu. Rozdělím je do dvou skupin. První skupina bude obsahovat negativní jevy z technické stránky. Tím myslím to, co přímo neovlivní chování nebo psychiku jedince. Jedná se spíše o to, co je člověku nepříjemné, zdržuje ho to od jeho práce nebo mu to způsobí technické potíže při práci na internetu. Ve druhé skupině se jedná o negativní jevy související s používáním internetu, které se přímo vážou na člověka. Mohou způsobit konflikty v mezilidských vztazích, narušení psychiky jedince, celkovou změnu chování a v nejvyhranějším případě dokonce i smrt. Stejně jako v první skupině jsou seřazeny od nejméně po nejvíce závažné.

11.1 Negativní jevy z technické stránky

11.1.1 Spam

„Výraz „spam“ je odvozen od masových konzerv, které se ve třicátých letech 20.století prodávaly v USA pod značkou SPAM (Speciálky Prepared Assorted Meat – Speciálně upravené míchané maso) a obsahovaly narůžovělou rozbředlou hmotu bez chuti.“ (Rosenbaum, 2001, str.255)

Spam je nezajímavá a hlavně nevyžádaná zpráva zpravidla reklamního charakteru rozesílaná skrze e-mail, která je na obtíž zejména uživatelům, kteří se do schránky na elektronickou poštu připojují přes telefonní linku, a za její stažení na počítač platí tudíž zbytečné telefonní poplatky. Aby se jednalo o spam, musí být rozeslána hromadně a musí být jednostranně iniciována odesílatelem. „Příjemce žádným způsobem předem neschválil, aby mu byly od daného odesílatele zasílány zprávy. Spam je tedy nevyžádanou zprávou.“ (Hlavenka, 2002, str.121)

Spamming se dokonce považuje za trestný čin, avšak „v Česku nebyl za spamování dosud nikdo odsouzen“. (Žemlička, 2003; str.98)

11.1.2 Hoax

Další „milou pozorností“, se kterou se v e-mailovém styku často setkáte, jsou hoaxy – rovněž hromadně rozeslané e-maily totožného znění, tedy jakási forma spamu. Hoax je e-mail, který vám přijde obvykle od vašeho známého. „V textu nejste žádáni o to, abyste někde něco zaplatili, ale e-mail obsahuje naléhavé sdělení typu „pošlete tuto zprávu všem, kteří o ní dosud nevědí.“ (Hlavenka, str.123). Hoax je tedy nevyžádaná e-mailová zpráva obsahující falešné varování. Všechny obsahují popis nebezpečí, odkaz na důvěryhodný zdroj a žádost o další šíření.

11.1.3 Zfalšování adresy odesílatele

Dalším negativním jevem vážícím se k e-mailu je snadné zfalšování adresy odesílatele. Pro zkušenějšího uživatele je to dílem okamžiku. „Když vám kamarádka z legrace pošle zprávu z adresy vaclav@klaus.cz, ...a vy odepíšete, přijde odpověď nikoli vaší kamarádce, ale na adresu vaclav@klaus.cz. Případná odpověď totiž vždy dorazí na padělanou adresu odesílatele, což může způsobit řadu nepříjemností nebo, v lepším případě, komických situací.“ (Žemlička, 2003; str.14)

11.1.4 Cookies

Cookies – doslova „sušenky“. V počítačové branži se však jedná o poměrně vážný problém. „Od verze 3.0 totiž zanechávají webové prohlížeče Netscape Navigátor i Internet Explorer bez vědomí uživatele na jeho disku určitá data, která slouží pro další návštěvy téhož serveru. Ten v takovém případě pozná, jaký klientský počítač se k němu připojil, a může mu např. nabídnout okamžitou aktualizaci zastaralého programového vybavení. Na základě „cookies“ však také můžou uživateli začít chodit nevyžádané reklamní e-maily, nabídky na získání vysokoškolských diplomů atd. z hlediska ochrany informací není tento problém ještě dokonale vyřešen.“ (Rosenbaum, 2001, str.71)

11.1.5 Viry

Žemlička (2003) rozlišuje tři základní typy nebezpečných programových kódů:

- **počítačový vir** – jde o program, který se šíří bez vědomí uživatele; okopíruje část svého programu do spustitelných souborů. Většina počítačových virů se projevuje určitou destrukcí – odstraní důležitý soubor, bez kterého nespustíte systém nebo rovnou smaže všechny soubory na pevném disku.
- **e-mailový červ** – šíří se tím, že po své aktivaci odešle sebe sama na prvních, dejme tomu, padesát adres z vašeho adresáře. Drtivá většina virů zobrazuje anglicky psané texty, díky tomu je snadno odhalíme. Mohou poškodit, zničit nebo potají posílají třetí osobě soubory z pevného disku a za druhé zatěžují firemní síť či poštovní servery a mohou vést až k jejich kolapsu.
- **trojský kůň** – na první pohled jde o klasický program. „*Bez vědomí uživatele však provádí nekalou činnost – např.maže soubory, odesílá dokumenty, seznamy navštívených stránek.*“ (Žemlička, 2003; str.93)

11.1.6 Páchání zločinů

Joža Spurný z Policejní akademie říká: „*Pomocí internetu jsou páchané zločiny porušující soukromí (nezákonný sběr a zneužívání osobních dat), zločiny proti důvěrnosti, integritě a dosažitelnosti počítačových dat a systémů (nezákonný přístup, odposlechy, narušování dat a systémů), zločiny ekonomického charakteru (hackerství, šíření virů, počítačová špionáž, padělání a podvody), dále pak šíření (zejména dětské) pornografie, rasismus, vyzývání k násilí a další.*“ (Koucká, 2006; str.12-13)

11.2 Negativní jevy ze subjektivní stránky

11.2.1 Desinhibice

Tento termín v komunikaci vyjadřuje odložení zábran, ztrátu nebo překonání nesmělosti, plachosti a ostychu, v krajních podobách může jít o obcházení tabu a zákazů, tedy o jistou odvázanost či nevázanost na normy, která může být až anormální. (Vybíral, 2005)

Touto problematikou se velmi zabýval John Suler z Rider University (USA), který desinhibici označil za jeden z nejzjevnějších a nejspecifičtějších znaků elektronické komunikace. Podľa Sulera se na disinhibici při on-line komunikaci podílí šest hlavních faktorů:

- anonymita - o internetu se často říká, že je absolutně anonymní. Lidé se domnívají, že když něco udělají nebo podniknou na internetu (respektive prostřednictvím internetu), tak je již nikdy nikdo nenajde, neodhalí a nepostihne. Nevědí, že počítačový odborník (ale i vzdělaný laik) dokáže odhalit přinejmenším to, odkud člověk k internetu přistupuje, a tím se dostat přímo k jeho reálné identitě. (Šmahel, 2003) Ti kteří to vědí, a kvůli páchání zločinů navštěvují internetové kavárny, jsou však také postižitelní. Ve většině internetových kaváren jsou kamery, které mohou pomoci objasnit případy porušování zákona, jak tomu bylo v nedávné době, kdy se tímto způsobem podařilo dopadnout muže, který zaslal na Ruzyněská letiště zprávu o tom, že se tam nachází bomba.
- solopsistické introjekce – dominance našich vlastních při utváření obrazu o reálném světě (vytvářím si fantazie o tom, jak druhý vypadá, jak zní jeho hlas, takže si vytvářím fantazijní, nereálný svět) „*Zčásti nevědomě pak můžeme nabýt představu, že*

psaná diskuse se odehrává celá v naší hlavě, jako dialog mezi námi a postavou vzniklou naší představivostí. Fantazijní rozhovory jsou velice běžné. V takových fiktivních rozhovorech říkáme věci, jež bychom si ve skutečnosti říci nedovolili“. (Koucká, 2006; str.12). Jednak proto, že jako člověk bych k tomu neměl odvalu, nechovám se tak (sprostá slova, nadávky), ale i proto, že na internetu nemůže nikdo kontrolovat pravdivost toho, co říkám, tak si vymýšlím

- neutralizace statusu (stává se vedlejším a nepodstatným, jaké postavení v reálném světě má on-line komunikující). Řada lidí údajně vnímá svou existenci na internetu jako jiný život – jakousi hru s pravidly a principy, jež neplatí v reálném životě. Takové hry mají význam zejména v období dospívání, kdy mladí lidé hledají sebe sama a experimentují se svou identitou. (Koucká, 2006)

- neviditelnost – adolescenti jsou schováni za svým počítačem, nikdo se nedozví, jak ve skutečnosti vypadají.

Dotazník: „*Líbí se vám na internetu to, že vás druhý nevidí?*“ Odpovědi vyznívaly spíše ve smyslu odpovědi, že ano, i když jen nepatrně. 11 adolescentů (13% odpovídalo, že *určitě ano*, 35 adolescentů (41%) *spíše ano*, 33 adolescentů (39%) *spíše ne* a 6 adolescentů (7%) *určitě ne*.

- asynchronicita komunikace - mohou si vzít libovolný čas na rozmyšlenou, než odpovím.
- a konečně další účinky samotné interakce

11.2.2 Změna osobnosti on-line

Přispívá prostředí internetu k tomu, že se mění osobnost adolescenta? A pokud ano, tak mění svou osobnost adolescenti záměrně tím, že se přetvařují a vymýšlejí si, nebo je to nevědomou cestou? To jsou otázky, které mě napadly v souvislosti internetem.

Šmahel (2003) uvádí, že na internetu dochází k následujícím jevům, které vycházejí z toho, že internet je, jak označuje „prostředím bez zábran“.

- omezení úzkosti – dospívající udávají, že ve virtuálním prostředí pocítují méně úzkosti, strachu, obav ze sankcí, méně tenze; pocit fyzického bezpečí
- otevřenost, upřímnost – jestliže cítíme méně strachu a napětí, jsme v mnoha věcech otevřenější, odvážnější, troufalejší. Ve virtuálním prostředí hledají adolescenti možnost svobodného projevení sebe sama, svých názorů, pocitů a tužeb.
- komunikativnost – vyšší komunikativnost, upovídánost, výřečnost jedinců pohybujících se v prostředí internetu
- názorová vyhraněnost – je známo, že adolescenti mají častěji vyhraněné názory i v reálném životě, v prostředí internetu však mají možnost bez obav ze sankce přivést své názory ještě do větších extrémů
- vliv skupiny – přízpůsobení se přezdívice – kterou si ovšem dospívající z nějakého důvodu sám vybere – je tak vlastně jakýmsi plněním očekávání ze strany skupiny
- idealizace sebe sama – lidé se často pokoušejí prezentovat sami sebe v příznivějším světle – jako by patřili k vyšší sociální třídě, byli inteligentnější či zběhlejší, než doopravdy jsou. Mají sklon skrývat takové charakteristiky jako homosexualitu, závislost na droze nebo duševní poruchu. „*Ve svém každodenním životě prezentují lidé obrázek o sobě, který se blíží tomu, jakými by chtěli být, než tomu, jací doopravdy jsou.*“ (M.Argyle, in: Vybíral, 2005; str.89) Internet jim právě toto jedinečně umožňuje.

Jak je vidět, dospívající – a nejenom oni – se ve virtuálním prostředí oproti realitě mění. Ačkoli adolescenti uznávají, že jsou jiní než v realitě, vypadá to, že právě v prostředí

internetu jsou sami sebou, zatímco v realitě něco skrývají. Někteří lidé se domnívají, že právě v prostředí internetu mají možnost projevit své pravé, čisté, nefalšované já, já nezatížené maskami, komplexy a rolemi reálného světa. Mizí reálné chyby a může se projevit „pravé já“. Jde o pocit, že ve virtuálním prostředí se projevují takoví, jací opravdu jsou. Na jednu stranu chce být adolescent sám sebou, na stranu druhou se mění – je jiný, aniž by sám chtěl.

Ve výzkumu Šmahela (2003) někteří dospívající udávali, že v prostředí internetu jsou většinou sami sebou, vystupují sami za sebe a nepřetvařují se. Přetvářku někteří považují za něco méněcenného, za pouhou náhražku reálného života. Proto se snaží být autentičtí, i když v prostředí internetu se to vždy nedaří.

Šmahel (2003) používá označení „prostředí lži a přetvářky“. Na internetu je totiž možné, lhát, přetvařovat se, vydávat se za někoho jiného, než člověk ve skutečnosti je. Uvádí, že to využívají především mladší adolescenti, kteří více experimentují s identitou, hrají jiné role.

Dotazník: Otázka v dotazníku zněla: „*Vydáváte se při elektronické komunikaci za někoho jiného; píšete, co není pravda?*“ Odpovědi byly překvapující. Očekávala jsem, že alespoň polovina adolescentů odpoví, že ano, avšak jen 1 respondent (1%) uvedl, že *určitě ano*, a 3 adolescenti (3%) *spíše ano*. Zbývající odpovědi byly *spíše ne* ve 30 případech (34%) ve většině případů *určitě ne* – 56 adolescentů (62%).

Souhrnně lze tedy říci, že na internetu se osobnost adolescenta mění. Je to však změna způsobená právě charakteristikou tohoto prostředí a ne tím, že by adolescent sám chtěl.

11.2.3 Zdravotní rizika

Při nadměrném používání počítače hrozí potíže se zrakem (intenzivní zátěž kladená na zrak může přerůst až k bolestem hlavy). Za hranici, po které může nastat dočasné narušení zrakových funkcí, jsou považovány 2 hodiny. Dále hrozí potíže pohybové soustavy. V součtu s celodenním sezením ve škole mohou děti pocítit bolesti v kříži, bolesti v ramenou a oblasti krku. (Pošvancová, 2003)

11.2.4 Nedorozumění

K nedorozumění dochází v prostředí internetu velice často. Existuje pro to hned několik vysvětlení. Některé jsou totožné s vysvětlením nedorozumění ve skutečné reálné komunikaci a některé jsou charakteristické jen pro prostředí internetu.

Na internetu, stejně jako ve skutečnosti, dochází při komunikaci k selekce dat. Selekcce může být například sémantická (některé významy neslyším), technologická (na příjmu e-mailové pošty dnes působí antispamové filtry, které nám do schránky některé e-maily nepropustí), ale také ryze psychologická (každý z nás má zkušenost s někým, kdo v jistou chvíli „nevnímal“). (Vybíral, 2000).

Často nevíme, jaký význam přikládá slovům náš partner v rozmluvě – jaké významy do nich vkládá. „*Porozumění společnému jazyku se také opírá o kontext narážek a větných zkratk: naše vyjadřování je velmi často synekdochické, řada výroků je plná vynechávaných slov a my jim přesto rozumíme.*“ (Vybíral, 2000; str.109)

„*Často jde o velmi závažná sdělení, z nichž většina se ztratí písemným přepisem, neboť na papíře či monitoru zůstávají jen slova.*“ (Vybíral, 2000; str.111). Příklad, jak se slova napsaná do počítače liší od toho, jak bychom to řekli v realitě, uvádí Adámek (2003; in:Vybíral, 2000). Popisuje, jak se rozhodl při psaní jedné úvahy odstraňovat ve Wordu

všechny červené vlnovky. Někdy sice zvolil „přeskakovat“ nebo „přidat do slovníku“, ale velice často vybral nabízenou, spisovnou variantu. Nakonec, když si text na závěr přečetl, měl pocit, že ho snad nepsal on, protože napsaný text vůbec neodpovídal jeho stylu, jeho návykům, bylo to něco úplně jiného, než chtěl napsat.

Pokud chce mluvčí zabránit nedorozumění, může dodat „správný klíč k dekodování“: například mrknutím, posunkem, ironickým tónem, ale také dopovězením, zopakováním. Jak to však máme provést v prostředí internetu, kde druhého nevidíme? Buď můžeme použít jeden ze způsobů vyjadřování emocí na internetu, i když i tento signál může být špatně pochopen, nebo ho nepoužijeme a nedorozumění je tu.

11.2.5 Agresivita

Výzkumy ukazují, že „flaming“, což je zkráceně agresivní chování ve formě slovního napadnutí, je v prostředí virtuální reality až čtyřikrát častější než v reálném životě.

Podle Wallaceové zvyšuje internet agresivitu, protože uživatel internetu tráví většinu času čekáním na odezvu, což zvyšuje jeho frustraci a následně implikuje možnou agresi, někdy dochází k „padání“ připojení či nechtěné odpojení uživatele od příslušného serveru, podnětem k agresi bývá jakýkoli útok vůči naší osobě, charakteru či virtuální postavě, iluze anonymity způsobuje, že si člověk dovolí více, než by si kdykoliv dovolil při komunikaci tváří v tvář.

Jinými než slovními formami agrese může být například útok na cizí webové stránky, zahlcení schránky elektronické pošty oběti, rozesílání zpráv pod cizím jménem, zasláním virem infikovaného e-mailu apod.

Otázkou však zůstává, nakolik je flaming, který může přerůst až v „flame wars“, vůbec negativním jevem. Není například lepší „vylít“ svou agresi z reálného světa prostřednictvím klávesnice v diskusní skupině než ve slovní potyčce se svými nejbližšími?

11.2.6 Závislost na internetu

Existuje závislost na internetu? Různé studie se shodují, že ano, ale liší se v to, kdy se začíná jednat o nadužívání internetu (rozmezí 5-25 hodin týdně) a neshodují se ani v názoru, co znamená „normální použití internetu“.

Nešpor (2000) však závislost na internetu odmítá. Není to totiž závislost v pravém smyslu, protože nespĺňuje kritéria určení závislosti podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí. Uznává však, že nápadná podobnost se závislostí se v souvislosti s používáním internetu může objevit.

„Většina autorů (Suler, Youtg) se shoduje, že hlavní příčinou vzniku závislosti jsou neukojené potřeby, které Internet závislému umožňuje ukojit nebo alespoň na ně na čas zapomenout.“ (Šimková, 2003; str.24).

Ve výzkumu Dr. Young bylo z celkového množství 496 respondentů shledáno závislými 396 (80%) a 100 respondentů (20%) nezávislými. *„Zjištění, že chat je pro 35% závislých uživatelů nejpoblárnější internetovou aplikací, mě vedlo k vyslovení hypotézy, že mezi uživateli chatu je větší procento závislých než mezi běžnými uživateli Internetu.“ (Šimková, 2003; str. 31) Šimková provedla výzkum, ve kterém bylo kritérium určení závislosti stejné jako u Dr. Young, tedy 5 a více kladných odpovědí na některé z 8 otázek. (pozn. Tato otázky lze nalézt v Šimková, 2003; str.30). „V jednotlivých věkových kategoriích z průzkumu nevyplývaly výrazné rozdíly mezi procentem uživatelů chatů, které lze označit jako závislé.“ (Šimková, 2003; str.48) „Zjistila jsem, že závislí stráví na internetu v průměru něco přes 25 hodin týdně a nezávislí necelých 24 hodin týdně.“ (Šimková, 2003; str.49)*

Následky internetové závislosti jsou přitom podobné jako u alkoholu a drog: takoví lidé se uzavírají do sebe, ztrácejí přehled o čase, stávají se nervózními, jakmile nemohou sedět před obrazovkou. Mnoho pacientů se nadměrným surfováním izoluje od svého okolí. „S testy závislosti na internetu se lze seznámit na www.netaddiction.com.“ (Smolík, 2006; str.21)

11.2.7 Sexuální obtěžování

Internet může sloužit i jako nástroj uspokojování sexuálních potřeb. V souvislosti s tím vzniklo nové slovo – cybersex. Jedná se o sexuální kontakt probíhající na internetu obvykle pomocí psaného textu, kdy si jedinci předávají informace se sexuálním obsahem za účelem sexuálního uspokojení nebo vzrušení. Ve výzkumu Šmahela a Konečného (2006) se k prohlížení obrázků se sexuální tematikou přiznalo 43% chlapců a 8% dívek.

V některých případech ale druhá strana o podobnou zábavu nestojí. Poté se hovoří o sexuální obtěžování. Může se jednat o pornografické materiály posílané emailem, nářázky na chatech a podobně. „Jako oběť sexuálního obtěžování se označilo 10% dívek a 4% chlapců.“ (Šmahel, Konečný, 2006; str.171)

11.2.8 Šikana na internetu

S rozmachem mobilních telefonů a internetu se zrodila nová „zábava“ adolescentů. Začalo se jí říkat „cyberšikana“. Jedná se o to, že parta kamarádů útočí na oběť a to pomocí nahrávání zaznamená do mobilního telefonu. Získanou nahrávku poté uveřejní na internetu. Na volně přístupných serverech se pak po zadání slova „šikana“ tyto videa objeví. Již to nejsou „sígrí z ulice“, ti, co ubližují, ale většinou se jedná o „zlaté synky“, tedy děti bohatých rodičů, kterým však chybí věnovaná pozornost. Cílem se stávají nejen chudší, slabší nebo handicapovaní spolužáci, ale někdy dokonce i učitelé. Ti poté, co vidí nahrávku, ve které jsou šikanováni a zesměšňováni, znovu prožívají své nejhorší zážitky. V nejčernějším případě to může skončit jako nedávný případ v Gdaňsku, kde šikanovaná dívka spáchala sebevraždu. (Hauptvogel, 2007)

12. Budoucnost elektronické komunikace

Dnes máme e-mail a máme mobilní telefony. Vše je dostupné kdekoli a kdykoli. Nastává však nová éra komunikace? Nastává konec setkávání se tváří v tvář? Nebo platí, že elektronická komunikace nenahrazuje komunikaci ústní? A jak tomu bude v budoucnu? Bude vliv internetu na naše přímé komunikování stále větší větší, nebo je internet jen dočasnou módní záležitostí a lidé si uvědomí, že osobní setkání, úsměv a dotek je nenahraditelný?

Technologie a nové vynálezy mění způsoby komunikování. „Ve vyspělé části Evropy a v USA se brzy stane internet zcela běžnou součástí života pro většinu obyvatel.“ (Žemlička, 2003; str.105) Světový projekt o internetu ukazuje spíše kladný vliv internetu na mezilidské vztahy. (Koucká, 2006) Kolem roku 2010 se předpokládá výrazný rozvoj komunikace typu stroj-stroj, kdy automobily, spotřební elektronika a domácí zařízení budou mezi sebou komunikovat pomocí připojených miniaturních počítačů. „Takže pokud o to budete stát, vaše inteligentní lednička zjistí, kterých potravin máte málo a následně je objedná přes internet. Prototypy těchto zařízení existují už dnes.“ (Žemlička, 2003; str.105) „Dlouho

čekat na sebe nejspíš nedají ani chaty přenášející hlas i obraz diskutujících.“ (Koucká, 2006; str.12)

Internet je sám o sobě geniálním vynálezem, který můžeme využít i zneužít. Může nám pomoci, ale také poškodit naši osobnost a mezilidské vztahy.

Nebezpečí vidí v internetu McLuhan (2000) *„Změna lidské identity pod vlivem nového servisního prostředí informací zanechala v elektrickém věku celé populace bez osobních nebo obecných hodnot, a to v míře, jež zdaleka přesahuje účinky nedostatku potravin, paliva či energie.“* (McLuhan, 2000; str.364) To proto, že jak se elektrická média rozrůstají, stávají se najednou celé společnosti netělesnými, odloučenými od pouhé tělesné nebo fyzické „reality“ a oproštěnými od loajálnosti či smyslu pro odpovědnost.(McLuhan, 2000) Kromě toho *„hrozí vážné nebezpečí, že knihy se přestanou běžně používat, protože mladá generace, okouzlená elektronikou, už skoro nečte.“* (Štúr, 2002, str.81) Navíc podle Pondělíčka (In: McLuhan, 2000) představuje televize⁹ pro společenství, byť úzké a rodinné, spíše soka či nepřítele. Je to „velký zabiják času“. A to obzvláště toho času, který by měl být věnován rodinným věcem.

Na druhou stranu přináší internet nové obzory z hlediska možnosti komunikovat o svých potřebách, spíše než že by zásadním způsobem měnil život adolescenta. *„Pokud je virtuální svět využíván s mírou, může jejich vývoji prospět.“* (Šmahel, Konečný, 2006; str.173) Navíc je i skvělým partnerem pro lidi izolované, osamělé, nespolečenské, nemocné.

„Je na nás, abychom kriticky ovládli další z možností člověka.“ (Štúr, 2002, str.82)

⁹ Pondělíček hovoří o televizi, protože komentoval knihu McLuhana, které je mimo jiné právě o tomto druhu elektronického média. Dovoluji si však jeho názory použít i v souvislosti s internetem.

Závěr

Jako vše, tak i má bakalářská práce pomalu končí. Rozhodně nechci tvrdit, že jsem uvedla, prozkoumala a zhodnotila všechny jevy, které souvisejí s používáním internetu. Kromě toho i vzorek zkoumaných adolescentů by mohl být větší. Toto téma je však natolik rozsáhlé, že by vydalo na publikování hned několika objemných svazků. Chtěla jsem spíše naznačit možné směry budoucího výzkumu a dát podněty k tomu, co vše je možné v souvislosti s internetem zkoumat.

Mou práci chápu jako užitečnou i v tom, že mi ukázala, jak je možné se mýlit. Než jsem začala s touto prací, měla jsem totiž vytvořené své vlastní názory na chování adolescentů na internetu. Myslela jsem si, že si neustále něco vymýšlí, píší, co není pravda, mají jen zájem se na internetu s někým pobavit nebo najít si zde partnera. Výsledky mého šetření mi však ukázaly, jak jsem se pletla.

Na druhou stranu ale uznávám, že odpovědi a výsledky dotazníku nemusí být pravdivé, protože mé hypotézy potvrdilo spíše než dotazník pozorování. Šlo například o to, že na rozdíl od toho, co jsem předpokládala, mnohem více adolescentů udávalo, že je spokojených se svým vzhledem. Oproti tomu, když jsem pozorovala chování adolescentů v prostředí chatu, ukazovalo se, že mají potřebu, aby jim jejich atraktivitu stále někdo potvrzoval a utvrzoval je v tom, že jsou přitažliví. Za vše snad může svědčit věta jedné z chatujících dívek: „Mám totálně zkažený život!!!!“. Když jsem se jí opatrně optala proč, odpověděla, že ji jeden chlapec řekl, že je moc ošklivá.

Mnohé výpovědi adolescentů v dotazníku však byly velmi podnětné. Vyberu například tu část, ve které jsem se ptala, jaké pociťují rozdíly mezi rozhovorem přes internet a rozhovorem ve skutečnosti. Odpovědi byly velice různorodé, avšak ve většině se shodovaly, že rozhovor ve skutečnosti je lepší.

Takový je tedy pohled mladé generace, které bývá někdy označována za zkaženou, bouřící se proti tradici nebo nevážící si prostých věcí, na nový fenomén v naší společnosti. Ačkoli tedy mladá generace tráví na internetu někdy i desítky hodin týdně, neobávám se toho, že by internet nahradil tradiční rozhovor „z očí do očí“. I když díky technice bude brzy velice běžné a rozšířené, že při elektronické komunikaci budeme mít možnost druhého vidět (i dnes je to možné díky webovým kamerám, ale ostrost obrazu a plynulost pohybů se bude dále nepochybně zlepšovat), skutečné setkání dvou lidí to nenahradí. Lidé stále budou spolu chodit na kafe, do restaurací, či do přírody nebo za nějakými kulturními akcemi. Internet nemůže nahradit krásu světa a posadit člověka před monitor na celý den. Může mu v mnoha věcech pomoci, ale nenahradí mu vše. Lidský úsměv, dotek, pohlázení.

Použitá literatura

Knihy

CAPPONI VĚRA, NOVÁK, TOMÁŠ; Sám sobě psychologem; Greda 1992; první vydání

HLAVENKA JIŘÍ; Jak na počítač – Poznáváme Internet; Computer Press; Praha, 2000; první vydání

HLAVENKA JIŘÍ; Používáme, využíváme (a zneužíváme) e-mail; Computer Press; Praha 2002; první vydání

KUNEŠ JAN; Skype – Telefonujeme přes Internet; Computer Press; Brno, 2005; první vydání

McLUHAN MARSHALL; Člověk, média a elektronická kultura; Nakladatelství Jota; Brno, 2000; první vydání

McQUAIL DENIS; Úvod do teorie masové komunikace; Portál; Praha 1999; první vydání

MORRIS DESMON; Bodytalk – řeč těla, Železný; Praha 1999, první vydání

NEŠPOR KAREL; Návykové chování a závislost; Portál; Praha, 2000, první vydání

PÍSEK SLAVOJ; Internet v rodině – Jak hledat a najít; Grada Publishing; Praha 2001; první vydání

RABUŠIC LADISLAV; Kde ty všechny děti jsou; SLON; Praha, 2001, první vydání

ROSENBAUM OLIVER; Anglicko/český slovník internetu – chat-slang; vydal Ivo Železný; Praha 2001; třetí vydání

SNYDER C.R., LOPEZ SHANE J.; Handbook of Positive Psychology, Oxford University Press, 2002

ŠMAHEL DAVID; Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi; Triton; Praha 2003, první vydání

ŠMAHEL DAVID, KONEČNÝ ŠTĚPÁN; Vztahy na internetu: fantazie i zklamání; in: Macek Petr, Lacinová Lenka; Vztahy v dospívání; nakladatelství Barrister & Principal; Brno, 2006; první vydání

ŠTŮR IVAN; Rozhovory o dospívání – Nevím, co se sebou, Mladé letá, Bratislava 2002, první vydání

VÁGNEROVÁ MARIE; Vývojová psychologie; Portál; Praha, 2000; první vydání

VOŘECH JAN a MORKEŠ DAVID; 1001 tipů a triků pro internet; Computer Press, Brno, 2003, první vydání

VYBÍRAL ZBYNĚK; Psychologie komunikace; Portál; Praha 2005; první vydání

ZOUNEK JIŘÍ, KŘÍŽ ROSTISLAV, KUNZOVÁ ZUZANA; Internet nejen pro studenty – Jak hledat a najít; Grada Publishing; Praha 2003; první vydání

ŽEMLIČKA MARTIN; E-mail, chat, sms – Praktický průvodce elektronickou komunikací; Computer Press; Brno, 2003; první vydání

Diplomové a bakalářské práce

HORÁKOVÁ KLÁRA; Někdo to rád na chatu; bakalářská práce, Praha 2001

MATLOVIČ MAREK; Psychosociální aspekty komunikace v komunikačním prostředí kyberprostoru se zaměřením na chat/IRC; bakalářská práce; Praha 2003

LUKAČOVIČOVÁ LUCIE; Internetové diskusní servery a jejich vliv na psychiku jedince; diplomová práce; Praha 2003

POŠVANCOVÁ JANA, Děti a internet; diplomová práce; Praha 2003

ŠIMKOVÁ BARBORA; Závislost na internetu; diplomová práce; Praha, 2003

VALENDICOVÁ KRISTINA; Identita a virtuální hry; bakalářská práce; Praha, 2001

Časopisy a noviny

HEGER LUBOMÍR; Nesnesitelná lehkost „wikipedobytí“; Mladá Fronta Dnes; 28.února 2007

HEIDER DAVID; Význam hranic v dospívání; Psychologie dnes; 13. ročník; 1. číslo; str.26-29; vydává Portál, s.r.o

CHOUROVÁ VLAĐKA; Jakou řečí mluví teenageři dneška?; Středočeské deníky Bohemia; 22.2.2007

KOUCKÁ PAVLA; Žijeme on-line?; Psychologie dnes; 12.ročník; 7.-8. číslo; str.11-15; vydává Portál, s.r.o.

ROZBOŘIL ZBYNĚK, SRNEC JAN, RAŠTICOVÁ MARTINA; Být viděn a zapamatován; Psychologie dnes; 13.ročník; 3.číslo; str.34-37; vydává Portál, s.r.o.

SMOLÍK JOSEF; Chataři bez chaty; Psychologie dnes; 12. ročník; 2.číslo; str.19-21; vydává Portál, s.r.o.

VESELÁ MARTINA; Co nás dělá na internetu aktivní; Psychologie dnes; 12.ročník; 3.číslo; str.26-27; vydává Portál, s.r.o.

Elektronické zdroje

DEMA a. s.; Vybavenost domácností občanů ČR technikou VI. In [on-line]. [cit. 2006-únor]. Dostupný z <http://dema.praha.cz/>

HAUPTVOGEL TOMÁŠ; Nová zábava školáků; In: [on-line]. Střepiny; TV Nova; CET 21 spol. s.r.o.; [cit. 2007-04-29]. Dostupný z <http://www.nova.cz/archiv>

<http://www.septem.cz/Akronymy/Akronymy-maly-slovník.html> - seznam a vysvětlení akronymů

<http://brouzdej.cz/blogy/darmy/1641.html> - seznam a vysvětlení akronymů

<http://smajlici.info/> - seznam a vysvětlení smajlíků

<http://smajlici.info/akronymy> - seznam a vysvětlení akronymů

<http://www.icq.com/products/whatisicq.html> - o ICQ

<http://www.citaty.legrace.cz> – citáty

<http://www.netmonitor.cz> – údaje o návštěvnosti jednotlivých internetových stránek

Příloha: Dotazník vyplňovaný adolescenty

Dotazník pro studenty základních a středních škol (13-19 let) týkající se využívání internetu

I. Odpovědi na následující údaje prosím zakroužkujte nebo podtrhněte, u otázek 6 a 7 je možno i více odpovědí

1. Pohlaví: **dívka** x **chlapec**
2. Bydlím: na **vesnici do** 1000 obyvatel x na **vesnici nad** 1000 obyvatel x ve **městě do** 10 000 obyvatel
x ve **městě nad** 10 000 obyvatel
3. Bydlím: **rodinném domě** x v **bytě ne na sídlišti** x v **bytě na sídlišti** x **jinde**
4. Partnera: **mám** x **nemám**
5. Internet používám převážně: **doma** x **ve škole** x **jinde a to**
6. Na internetu mám nějaké své zviditelnění (viz podotázka)? **ano** x **ne**
Pokud ano, jedná se o: **webovou stránku** x **blog** x **profil** na seznamovacím portálu x **něco jiného**, a to
7. Pokud z internetu něco stahuji, je to proto, že je to: **zadarmo** x je to **jednodušší** než jít do obchodu x **jiný důvod** a to
8. Pokud se na Internetu s někým seznámím, mám poté schůzku v reálu: **ano** x **ne**
Pokud ano, tak převážně: se **vidáme v reálu dále** x přátelství trvá dále, ale **komunikujeme spolu jen přes internet** x už se **znovu nevidíme** x **jak kdy**
9. Použil/a jsem již někdy internet jako nástroj při snaze najít partnera: **ano** x **ne**
Pokud ano, našel/a jsem tak někoho: **ano** x **ne**
Pokud ano, tak vztah vydržel: méně než **týden** x méně než **měsíc** x ani ne **půl roku** x ani ne **rok** x **více než rok** x **jak kdy**
10. Při elektronické komunikaci požívám „smajlíky“: **ano** x **ne**
Pokud ano, používám jich asi:
Pokud ano, píše je: **sám/a** pomocí klávesnice x volím z **předem daných** (např. na chatu) x **jak kdy**
11. Navštěvuji stránky s tematikou: (Zde prosím označte z daných množností tři nejčastěji navštěvované):
hudební x **sportovní** x **kulturní** (divadla, kina,...) x **erotickou** x **zpravodajskou** x **bulvární** x týkající se vašeho **studia** (stránky školy, hledání informací ke studiu)

II. Prosím, doplňte číslovku

1. celkově strávím na internetu o víkendu průměrně.....hodin, během školního týdne.....hodin, což je celkově asi.....hodin týdně
2. elektronickou komunikací přes internet (psaní emailů, chatování, ICQ, nechávání vzkazů, telefonování přes internet,...) strávím o víkendu průměrněhodin, během školního týdne.....hodin, což je celkově asi.....hodin týdně
3. věk –
4. počet sourozenců –
5. počet přátel, s kterými se vídám osobně alespoň jednou týdně a nejsou moji spolužáci –
6. počet spolužáků, s kterými se vídám i mimo školu –
7. počet koníčků, kterým se pravidelně věnuji alespoň hodinu týdně –
8. kolikrát v týdnu využívám internet po půlnoci –
9. týdně věnuji sportuhodin

III. Prosím, udělejte křížek do příslušného políčka

		Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne
1.	Máte pocit, že dobře vycházíte s rodiči?				
2.	Jste spokojeni se svým vzhledem?				
3.	Máte pocit, že se nemáte ve svém životě s kým bavit, že vám chybí přátelé?				
4.	Používáte webkameru?				
5.	Vydáváte se při elektronické komunikaci za někoho jiného; píšete, co není pravda?				
6.	Líbí se vám na internetu to, že vás druhý nevidí?				
7.	Toužíte poznat díky internetu nové lidi?				
8.	Komunikujete přes počítač, protože si chcete zlepšit cizí jazyk?				
9.	Slouží vám internet jako zdroj informací (při psaní referátů, učení se do školy, všeobecně)?				
10.	Je jedním z důvodů, proč využíváte internet, to, že po připojení je komunikace s druhým zadarmo (chat, posílání SMS, atd.)?				
11.	Hrajete na internetu síťové hry?				
12.	Stahujete z Internetu něco, co se týká zábavy (hudbu, filmy, hry, vyzvánění, loga, programy)?				
13.	Používáte Internet pro objednávání zboží, služeb, případně pro nákupy?				

IV. Prosím, odpovězte:

1. Kdo žije s vámi v jedné domácnosti?
2. Proč komunikujete přes počítač?
3. S kým převážně komunikujete přes počítač (např.rodina, přítel, kamarádi, cizí lidi, ...)?
4. Prosím, uveďte co nejvíce slov, zkratek, symbolů,... které používáte při komunikaci přes internet a nejsou přitom součástí běžného jazyka (prosím co nejvíce).
5. Vypište, prosím, jaké všechny formy elektronické komunikace používáte od nejpoužívanějších po nejméně (např.chat, email, SKYPE, posílání SMS...)
6. Jaké internetové stránky při vaší elektronické komunikaci navštěvujete (uveďte co nejvíce)?
7. Když srovnáte rozhovor po internetu a rozhovor ve skutečnosti, jsou zde nějaké rozdíly? (Např. vyjadřujete se někde stručněji, výstižněji, rozhovor trvá déle, dochází k nedorozumění, prozradíte toho o sobě více...)?
8. Jak jinak na internetu vyjadřujete emoce než pomocí „smajlíků“?

Děkuji moc za vyplnění!!!